

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

**Ústav etnologie a středoevropských a balkánských studií, Seminář
romistiky**

Bakalářská práce

Kornélie Peterková

**Současná sociální politika hlavního města Prahy vůči
Romům, její podoby a cíle**

Poděkování:

Děkuji svým respondentům za ochotu vést se mnou rozhovor a za upřímnost a odvahu pojmenovat negativní jevy, na které ve své práci narážejí.

Děkuji své vedoucí práce za její podporu, metodické vedení a důležité a podnětné připomínky, bez kterých bych tuto práci nedokázala uskutečnit.

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci Současná sociální politika hlavního města Prahy vůči Romům, její podoby a cíle vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce a s použitím odborné literatury, kterou v práci řádně cituji a jež je uvedena v seznamu literatury na konci práce. Též prohlašuji, že tato práce nebyla použita ke splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia nebo předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 11. 12. 2023

Kornélie Peterková

Abstrakt:

Předkládaná bakalářská práce se věnuje struktuře politik směrem k Romům na území hlavního města Prahy. Snaží se popsat a zmapovat její podoby, včetně všech relevantních aktérů, činností a vypisovaných dotačních titulů. Politiky na území HMP realizují zejména Magistrát HMP, městské části a neziskové organizace, kterým se práce blíže věnuje.

Romové v České republice jsou diskriminováni v sociální, kulturní a politické oblasti. Tato práce se snaží skrze základní analýzu strategických dokumentů, dotačních titulů, struktur podpory a rozhovorů s dotčenými aktéry zodpovědět, do jaké míry se politiky vůči Romům věnují těmto typům vyloučení. Práce usiluje o zjištění, jaké jsou cíle politik vůči Romům v hlavním městě Praze. Poukazuje na to, že velká část aktivit směřuje pouze k Romům, kteří se nacházejí v ohrožení sociálním vyloučením a realizují se skrze sociální politiku. Naopak přehlíží politické a kulturní vyloučení Romů z veřejného prostoru.

V rámci struktury politik se práce pokouší hledat romskou perspektivu. Snaží se zodpovědět otázku do jaké míry je participace Romů v systému politik možná a reálná.

Klíčová slova: Romové, sociální politika, integrace, participace, regionální politika, městské části, Praha, dotace

Abstract:

The present bachelor thesis focuses on the structure of policies towards Roma within the capital city of Prague. It tries to describe and map its forms, including all relevant actors, activities and subsidy titles. Policies on the territory of the HMP are mainly implemented by the HMP Municipality, municipal districts and non-profit organisations, which are the focus of the paper.

Roma in the Czech Republic are discriminated against in social, cultural and political spheres. Through a basic analysis of strategic documents, the form of subsidy titles, the structure of support and interviews with the actors concerned, this thesis seeks to answer to what extent policies towards Roma address these types of exclusion. The thesis aims to investigate what are the objectives of policies towards Roma in the capital city of Prague. It highlights that a significant part of these initiatives focuses only on Roma individuals who are at risk of social exclusion and are implemented through social policy. On the contrary, it neglects the political and cultural exclusion of Roma from the public space.

Within the policy structure, the thesis attempts to seek a Roma perspective. It tries to answer the question to what extent Roma participation in the policy system is possible and realistic.

Keywords: Roma, social policy, integration, participation, regional policy, municipal districts, Prague, grants

Obsah

Úvod.....	9
1. Metodologie	11
1.1. Výběr tématu.....	11
1.2. Teoretická část	11
1.3 Praktická část	12
2. Vymezení základních pojmů.....	13
2.1. Romové a diskriminace.....	13
2.2. Integrace.....	13
2.3. Sociální politika	14
2.4. Participace.....	15
3. Aktivity MHMP směrem k národnostním menšinám	17
3.1. Koncepce politiky hl. m. Prahy ve vztahu k národnostním menšinám	17
3.2. Výbor pro národnostní menšiny ZHMP a organizační struktura	18
3.3. Krajský romský koordinátor	18
3.4. Strategie romské integrace v hlavním městě Praze	20
3.4.1. Větev sociálně integrační	22
3.4.2. Větev boje proti předsudkům, diskriminaci, anticiganismu a předsudečnému násilí	24
3.4.3. Větev etnické emancipace a participace Romů na veřejném životě	24
3.4.4. Závěr analýzy	25
4. Městské části hl. m. Prahy.....	27
4.1. Městská část Praha 3	27
4.1.1. Romský poradce.....	28
4.1.2. MČ Praha 3 a strategické dokumenty	29
4.2. Městská část Praha 4	30
4.3. Městská část Praha 5	30
4.4. Městská část Praha 7	32
4.5. Městská část Praha 8	32
4.6. Městská část Praha 14	33
4.7. Závěry analýzy sledovaných městských částí.....	33

5.	Dotační tituly.....	36
5.1.	ESF granty.....	36
5.1.1.	Podpora integrace romské menšiny	37
5.1.2.	Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO.....	38
5.1.3.	Systemová opatření v oblasti romské integrace	38
5.2.	Ministerstva.....	39
5.2.1.	Ministerstvo kultury	39
5.2.2.	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	40
5.3.	Úřad vlády.....	40
5.3.1.	Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce	40
5.3.2.	Podpora terénní práce.....	41
5.3.3.	Podpora koordinátorů pro romské záležitosti.....	41
5.4.	MHMP	41
5.5.	Fondy EHP a Norska.....	42
5.5.1.	Podpora romských platform v krajích a na místní úrovni	42
5.5.2.	Budování kapacit romských poradců	43
5.5.3.	Tvorba motivačních prázdninových programů a mimoškolních aktivit pro romské děti	43
5.6.	Závěry analýzy dotačních fondů	43
6.	Nestátní neziskové organizace	45
6.1.	Oslovené organizace	45
7.	Kvalitativní rozhovory	49
	Závěr	53
	Zdroje.....	55

Seznam zkratk:

HMP – Hlavní město Praha

MHMP – Magistrát hlavního města Prahy

ZHMP – Zastupitelstvo hlavního města Prahy

KRK – Krajský koordinátor pro romské záležitosti

ÚV – Úřad vlády

MČ – Městská část

ÚMČ – Úřad městské části

ORP – Obec s rozšířenou působností

NNO – Nestátní nezisková organizace

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

MZ – Ministerstvo zahraničí

MK – Ministerstvo kultury

SRI HMP – Strategie romské integrace v hlavním městě Praze pro roky 2022 – 2030

SRI ÚV – Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030

UNDP – United Nations Development Programme

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Děti ze SZP a KOP – Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí a kulturně odlišného prostředí

SVL – Sociálně vyloučené lokality

ASZ – Agentura pro sociální začleňování

VNM – Výbor pro národnostní menšiny

Úvod

Výběr tématu bakalářské práce mi usnadnila moje práce na Odboru sociálního začleňování na jedné pražské městské části. Tento odbor realizuje politiky vůči Romům a dalším menšinám na svém území a jeho prezentovaným ideálem je multikulturální soužití za aktivní účasti dotčených minorit. V rámci své práce jsem se setkala s mnoha nástroji, které město vůči Romům využívá a nesnadno se mi v nich orientovalo. Romové, jako recipienti a aktéři v politikách nejen hlavního města Prahy, jsou totiž tématem, které je nezmapované. Disponujeme literaturou, která se zabývá vztahem politik k národnostním menšinám či cizincům, ale ta v našem kontextu nelze překloupat na romskou menšinu. O Romech v tuzemském systému politik chybí odborná literatura, přestože se vůči nim, oproti jiným menšinám v České republice, realizují specifické aktivity. Diskuzi o politikách vůči Romům na dlouhou dobu umlčeli hlasití zastánci tzv. radikálního konstruktivismu (např. Hirt 2004, Hirt, Jakoubek 2006). Jedním z cílů této práce je tedy zmapovat a popsat politiky hlavního města Prahy vůči Romům.

Pavel Barša (1999, str. 274–275) uvádí, že Romové v ČR jsou vystaveni trojímu vyloučení, a to na politické, kulturní a socioekonomické úrovni, což konstatuje i Fraser (2007, str. 316), která popisuje systematické překážky Romů na účasti ve společenském životě v kulturním, ekonomickém a politickém pojetí. Do této práce přicházím se svou hypotézou, že hlavním cílem politik vůči Romům je sociální integrace, k jejímuž dosažení jsou využívány nástroje sociální politiky, zatímco kulturní a politické vyloučení je autoritami přehlíženo. To by znamenalo, že i v dnešní době je na nejpočetnější českou menšinu nahlíženo pouze jako na recipienty sociálních služeb a na osoby nacházející se v sociálním vyloučení. Proto si pokládám otázku, jaké jsou cíle politik vůči Romům, a kromě sociální politiky se budu snažit nacházet i další přístupy. Potvrzení hypotézy by představovalo, že politiky nemíří na romskou střední třídu, se kterou nijak nepočítají, potažmo, že cílem realizovaných politik není účast Romů na veřejném životě, ale pouze jejich nepropadnutí na okraj, což můžeme označit za diskriminující přístup.

Posledním cílem této práce je pokusit se nalézt v rámci systému politik možnosti participace Romů na formování a realizaci politik vůči nim namířených. Neromům budou vždy chybět „prožitky *černého* obklopeného masou *bílého* světa“ (Hübschmannová, 1999, str. 16). Budu tedy hledat v dominantních strukturách romské aktéry a možnosti jejich zapojení, budu se ptát, zda je participace Romů reálná či jen deklarativní a co chybí k tomu, aby mohla být romská perspektiva vidět a slyšet.

Pro zmapování podob a cílů politik se pokusím na začátku práce shrnout aktivity hlavních pražských aktérů, kterými jsou Magistrát hlavního města Prahy, městské části a neziskové organizace. V další části práce se zaměřím na možnosti, které poskytují dotační tituly. Zde poněkud poodstoupím od lokálního zaměření na pražskou strukturu podpory, jelikož jejími aktéry jsou využívány dotační tituly, které Prahu přesahují. Praktická část vychází z realizovaných rozhovorů s romskými aktéry, kteří se na formování politik vůči Romům podílejí. Těch jsem se dotazovala na cíle těchto politik, možnosti jejich participace a na související oblasti.

1. Metodologie

1.1. Výběr tématu

Fokus na aktivity hlavního města Prahy jsem si vybrala z více důvodů. Myslím, že kdybych se soustředila na všechny úrovně, rozsahem by se již nejednalo o bakalářskou práci, přestože by toto téma šlo rozebrat do větší hloubky a mohlo by aspirovat na delší a kvalitnější práci. V HMP se také realizují specifické aktivity vůči Romům, které chci popsat (např. Poradní sbor pro romskou menšinu). A zejména proto, že „vzhledem k decentralizaci politické moci v oblasti romské integrace až na obecní úroveň v ČR spočívá odpovědnost za její realizaci především na obecních úřadech. Centrální instituce sice vytvářejí politický rámec romské integrace a iniciují opatření, ale jejich realizace spočívá ve velké míře na úřednicích obcí.“ (Hušek, 2020) Z tohoto důvodu považuji za zásadní zabývat se regionálními aktivitami.

Z důvodu limitů bakalářské práce se také soustředím pouze na současné aktivity a nemapuji je historicky ani nepředstavuji jejich vývoj. To by přesahovalo rozměr bakalářské práce, přestože by to bylo velmi zajímavé a cenné.

1.2. Teoretická část

Data v teoretické části jsem získávala více způsoby. Nejfrekventovanějším postupem bylo procházení dokumentů, které lze najít na webových stránkách daných institucí. Konkrétně se jednalo o zápisy z různých jednání, organizační řády, metodiky, strategické dokumenty, dotační výzvy či informace, které šlo nalézt přímo na webu. Dokumenty jsem buď procházela celé a hledala v nich relevantní data pro svou práci, nebo jsem je procházela pomocí klíčových slov, jimiž byla „Rom“, „romský“, „etnické“, „národnostní“, „integrace“, „participace“, v případě potřeby i další. K teoretickému ukotvení jsem využívala odbornou literaturu. Konkrétně k podobám regionálních politik směrem k Romům taková literatura téměř neexistuje, pomohla jsem si ale obecnějšími texty, zejména publikací *Romové v České republice*, která sice není aktuální, ale teoretické rámce jsem využít mohla. V případě konceptu participace jsem využívala teoretický rámec Sherry R. Arnstein. Dalším způsobem byl kvalitativní sběr dat; v případě, že nějaká relevantní informace nebyla dohledatelná, volala jsem či psala e-mail konkrétním realizátorům politik. Ve sběru dat mi velmi pomohla má vlastní pozice. Pracuji na odboru jedné ze sledovaných městských částí a díky tomu mám přístup k informacím a kontaktům, které nejsou pro každého dostupné. V případě kapitoly o neziskových organizacích

jsem využila metodu dotazníkového šetření. Dotazník disponoval otevřenými otázkami týkajícími se cílů mé práce a rozeslala jsem ho všem 39 neziskovým organizacím, které uvedla Strategie romské integrace v Praze jako relevantní pro práci s Romy. Přišlo mi deset odpovědí, které v konkrétní kapitole anonymně cituji.

1.3 Praktická část

V praktické části využívám metodu polostrukturovaných kvalitativních rozhovorů, které jsem vedla se čtyřmi respondenty. Rozhovor měl předem připravené otázky, ale upravovala jsem je dle pozice respondenta a směru, kudy se rozhovor ubíral. Respondenty jsem vybírala dle dvou klíčů. Prvním klíčem byla jejich pozice v systému politik vůči Romům. Zaměřovala jsem se na různé typy osobností, ideálně jsem chtěla vést rozhovor s celou paletou aktérů romských politik, tedy s někým z MHMP, MČ, NNO a z poskytovatelů dotací. Oslovila jsem celkem dvanáct osob, ze kterých se ale kvůli časové vytíženosti se mnou mohli setkat pouze čtyři. Vedla jsem tedy rozhovor s krajským romským koordinátorem, členem Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, který se podílí na implementaci SRI HMP, působí v pražské NNO a pohybuje se na MHMP a dvěma respondenty z řad romských NNO, která má každá velmi odlišné zaměření. Respondenty nejmenuji vzhledem k rozdílným požadavkům na zacházení s osobními údaji. Druhým klíčem ve výběru respondentů bylo romství. Díky svému studiu na romistice je pro mě zásadní v této práci hledat romskou perspektivu a romský hlas. Proto pro mě bylo nutné, abych se na potřeby a cíle romských politik ptala přímo Romů.

2. Vymezení základních pojmů

2.1. Romové a diskriminace

V označení etnické skupiny používám autonymum Rom, řídím se romistickým územ a emickým charakterem pojmenování (Červenka, 2015, str. 329–331). Romové netvoří homogenní skupinu, naopak členění romských skupin na základě jazyka, dialektu, tradičního způsobu obživy, geografické polohy, náboženství, rodinných vazeb, sociálního zázemí apod. je poměrně komplikované a v čase se mění. Milena Hübschmannová (1999, str. 18) klade důraz na nejednotnost romství, ale také tvrdí, že za společný prvek můžeme považovat specifickou historickou zkušenost diskriminace a útlaku.

Úřad vlády uvádí, že odhad počtu Romů v České republice je 160 až 200 tisíc, což dělá z Romů druhou nejpočetnější českou národnostní menšinu po ukrajinské, jejíž prvenství je aktuálně způsobeno válkou na Ukrajině. Označení národnostní menšina, přestože Romové jsou etnickou menšinou a národ nikdy netvořili, používám proto, že je to termín, s nímž se budeme setkávat ve všech oficiálních dokumentech. Zpráva Světové banky (Ringold, 2005) či UNDP (2002) poukazuje na to, že Romové jsou nejvíce marginalizovanou a diskriminovanou skupinou v Evropě. Na diskriminaci Romů v ČR upozorňují např. Amnesty International (2020) či Evropský parlament (2020).

2.2. Integrace

Pojem integrace využívaný v sociologii, speciální pedagogice, sociální práci, politických teoriích či v kontextu multikulturalismu má mnoho definic. Pomoci si můžeme překladem z angličtiny, kde *to integrate* lze přeložit jako *zapojit*. Wikipedie definuje integraci jako „nejvyšší úroveň socializace, jedná se tedy o proces začleňování člověka do společnosti“. Speciální pedagog Josef Slowík (2012, str. 1) poskytuje následující definici: „Sociální integrace znamená sjednocování, spojování v nový celek, kdy menšinové (minoritní) skupiny a společenská většina (majorita) rozvíjejí společenský systém, který obsahuje součásti hodnot a idejí obou stran. Každý přitom nachází své místo ve společnosti, mezi uvedenými skupinami neexistuje žádná podstatná hranice.“

V této části bych se chtěla zejména věnovat problematice pojmu ve vztahu k Romům. Nejprve bych ale ráda zmínila, že je pojem integrace problematický i v jiných oblastech. Již několik let se vede diskuze, zda v rámci speciální pedagogiky nenahradit integrační přístup inkluzivním

vzhledem k tomu, že „integrace vyžaduje větší přizpůsobení dítěte škole, zatímco inkluze se víc snaží přizpůsobit edukační prostředí žákům“ (Votavová, 2013, str. 1). Kritika konceptu integrace stojí na představě, že se Romové musejí „přizpůsobit“, aby dosáhli společenského přijetí, které je ale stále realizované v nerovném vztahu Romů a Neromů (Jan Ort, 2023). Pavel Barša (1999, str. 284) také připomíná, že požadavek na Romy, aby se vydali na cestu integrace do české společnosti namísto vytváření vlastního společenství pomocí konceptu, který bychom mohli nazvat romské obrození, je „pouhá asimilacionistická léčka, pokud se Češi sami nevzdají etnického pojetí českého státu a nezačnou český politický národ chápat nejen jako společenství svobodných a rovných jednotlivců, ale také jako společenství různých etnik a kultur.“ Barša vidí řešení v duální identitě, jejíž internalizaci by budovali nejen Romové, ale i Neromové (tamtéž, str. 287), čímž upozorňuje na další úskalí integrace, která je realizovaná primárně vůči vylučované skupině, oproti práci se subjekty diskriminace. Jak si v dalších částech práce ukážeme, integrace je stále jedním z nejskloňovanějších termínů ve vztahu s Romy, směrem od politických subjektů, a to i přesto, že vyžaduje přizpůsobení jejich objektů autoritám, které koncept realizují a považuje je za osoby vně společnosti.

Autorský kolektiv publikace *Romové v České republice* si již v roce 1999 (str. 475–477) položil podobnou otázku, jakou si kladu já v rámci této práce. Realizují aktéři politik vůči Romům jejich integraci na základě etnické identity, tedy prostřednictvím kulturních specifík, jazyka, vlastní historie, participace a komunitního života etnické skupiny (a jejich reprezentace a diferenciací) či využívají regionální a komunální politiku, která uplatňuje nástroje sociální politiky pro zmírnění dopadů diskriminace na individuální jednotlivce?

2.3.Sociální politika

Pedagožka Ivana Duková a autorský kolektiv (2013, str. 33) poskytují několik definicí sociální politiky. V nejširším slova smyslu se jedná o politické procesy a činnosti, které se týkají společnosti a vztahu mezi lidmi. Náleží sem politika sociálního zabezpečení, bytová politika, politika zaměstnanosti, vzdělávání, rodinná politika a další. V užším slova smyslu se jedná o snahu státu, organizací či institucí o zkvalitnění životních podmínek osob. V nejužším slova smyslu jde o reakci na negativní sociální události a jejich řešení. Hlavní cíl sociální politiky je vytvoření blahobytu, důstojných podmínek a rovných příležitostí pro všechny občany daného státu. Cíle mohou být krátkodobé, které reagují na nepříznivou situaci, či dlouhodobé, které se snaží o koncepční a radikálnější změny ve společnosti. Cíle jsou realizované opatřeními dvojího druhu: takovými, která přispívají k blahobytu občanů a represivními (tamtéž, str. 49–50).

Subjekty, které sociální politiku realizují, jsou stát, jeho instituce, regiony, obce, mezinárodní organizace, neziskový sektor a církve, zaměstnavatelé, rodiny, dobrovolníci či komunity. Naopak ti, kteří přijímají nástroje sociální politiky, jsou konkrétní jednotlivci či skupiny obyvatel, v našem případě národnostní menšiny či Romové (tamtéž, str. 51–52). Již tento diskurz sociální politiky staví objekty sociální politiky do nerovné pozice.

2.4. Participace

Občanská participace je dle Pašiaka (1993, str. 241) „proces demokratizace společnosti a veřejného života v ní.“ Strussová s Petříkovou (2009, str. 354) považují participaci za permanentní proces, v němž si občané zlepšují sdílené podmínky a utvářejí „své sdílené prostředí podle svých potřeb, zároveň se v tomto procesu sami mění. Participující občané přestávají být lhostejní vůči svému sdílenému a sociálnímu prostředí a přebírají zodpovědnost za dění ve svém prostředí.“ Smyslem participace není jen dosažení kýžených výsledků, ale „obsahuje i prvky sociální kontroly, napomáhá formování sdílené identity a sounáležitosti s lokální komunitou.“ (tamtéž, str. 354)

Sherry R. Arnstein se ve své knize *Ladder of Citizen Participation* (1969) věnovala participaci nemajetných a diskriminovaných vrstev obyvatelstva. Vytvořila typologii participace, která měla být provokativní a měla mimo jiné poukazovat na to, že je participace oceňována do chvíle, než se jedná o etnické menšiny či osoby na okraji. Osm pozic participace vymezila Arnstein následovně: na nejspodnějším místě nalezneme *manipulaci*, vytváření pocitu možnosti participovat, zatímco je to reálně nemožné. Následuje *terapie*, kterou z českého prostředí moc dobře známe. Jedná se o jev, kdy aktéři politik tvrdí, že důsledky rasismu či diskriminace vypovídají o neschopnosti či patologii diskriminovaných a ty je potřeba řešit. *Informování* může působit jako nástroj, který pomáhá narovnávání pozic, ale ne v případě, kdy se jedná o jednostranný tok informací pouze ze strany aktérů politik směrem k občanům, kteří jsou připravení o možnost zpětné vazby. Další formou je *konzultace*, vytvoření prostoru, kde lze artikulovat požadavky, ale neexistují žádné pojistky ani nástroje k jejich vyslyšení. Symbolické *umístění* diskriminované skupiny do výborů, rad či pracovních skupin bez toho, aby měla reálnou moc něco změnit, je stále jen hrou na participaci. U šestého stupně, *partnerství*, se dostáváme k reálné participaci. Dochází k němu tehdy, když realizátoři politik umožní občanům vyjednávat, vetovat, sdílet financování nebo předkládat požadavky, které jsou alespoň partikulárně splněny. *Delegovaná moc* nastává, když aktéři politik přenáší své pravomoci a

odpovědnost na občany. Poslední pozicí je *občanská kontrola* a odpovědnost nad zdroji, financováním a manažerskými aspekty. (Arnstein, 1969, str. 216–224)

Participace z latinského *partem capere*, mít podíl, znamená sdílení něčeho, účast, zapojení se nebo podílení se na něčem. V případě Romů, kteří jsou systematicky a dlouhodobě vylučováni z politických procesů, se participace jeví jako naléhavý koncept. Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2021 informuje, že zastoupení Romů ve volených funkcích na národní či lokální úrovni je velmi nízké. Nejsou přítomni v Senátu Parlamentu ČR a po volbách v roce 2021 nezasedl žádný Rom ani do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Pavel Barša (1999, str. 291) považuje za jedinou věcnou politiku vůči Romům jejich zapojení do realizace politik skrze zřizování romských poradců na obcích, aktivní nárůst Romů zaměstnaných ve veřejné správě a subvenci romské politické reprezentace na všech úrovních.

3. Aktivity MHMP směrem k národnostním menšinám

Aktivity MHMP upravuje § 6 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, který říká, že „krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společnosti“.

3.1. Koncepce politiky hl. m. Prahy ve vztahu k národnostním menšinám

Oblast zkoumání na Magistrátu hl. m. Prahy upravuje dokument *Koncepce politiky hl. m. Prahy ve vztahu k národnostním menšinám*, konkrétně její aktualizace na období 2021–2025, která byla vypracována Výborem pro národnostní menšiny ZHMP a připomínkována zástupci jednotlivých menšin (Koncepce, str. 6). Rozsah aktivit v této oblasti je v celé míře rozhodnutím kraje, tedy MHMP, neexistuje národní koncepce této problematiky ani jiné doporučené metodické postupy, kterými by se mohly kraje inspirovat (tamtéž, str. 9). Za obecné cíle HMP vůči národnostním menšinám považuje *Koncepce* kulturní a vzdělávací aktivity, interkulturní kompetence (včetně výchovy proti extremismu a rasismu) a také vzdělávání v jazyce národnostních menšin (tamtéž, str. 21), přestože se romština aktuálně v Praze vyučuje pouze na semináři romistiky na FF UK namísto například segregovaných pražských škol, kterými se *Koncepce* nijak nezabývá.

V kontextu Romů *Koncepce* stručně shrnuje jejich historii na českém území, uvádí, že Romové patří k tradičním českým menšinám, představuje aktivity HMP, kterým se budu v této kapitole věnovat, a seznamuje čtenáře s v té době plánovanou *Strategií romské integrace*, která „je zaměřena samostatně na problémy vztahující se k romské národnostní menšině“ (tamtéž, str. 25–26). Rámování Romů jako problému *Koncepce* akcentuje i dále a uvádí, že si „uvědomuje specifickou situaci romské národnostní menšiny, jejíž problémy jsou ve velké míře sociálního charakteru“ (tamtéž, str. 25–26). Tato sdělení jako by implikovala, že na Romy neplatí cíle, které si *Koncepce* obecně vytyčila vůči národnostním menšinám. Staví Romy do specifické pozice „problémové skupiny“, která potřebuje „sociální řešení“, a to i přesto, že v další větě uvádí, že „vzhledem k boji proti rasismu a etnickým předsudkům HMP zohledňuje (ve SRI HMP, pozn. autorky) nejen sebeidentifikaci Romů, ale i tzv. připsané romství, tedy označení za Roma většinovou populací.“ V krátkém odstavci tedy *Koncepce* přisuzuje Romům specifické „problémové“ postavení a v dalším se vymezuje proti předsudkům a rasismu.

3.2. Výbor pro národnostní menšiny ZHMP a organizační struktura

Na MHMP funguje Výbor pro národnostní menšiny ZHMP, který zasedá jednou měsíčně. Stálými členy jsou zástupci pražských menšin, za romskou menšinu je v současném období zvolen Jan Balog. Na základě mé analýzy zápisů z jednání z let 2021–2023 vyvozují, že obvyklými tématy, která se vztahují k Romům, jsou implementace SRI HMP (např. ZÁPIS z 3. jednání VNM ZHMP ze dne 14. 6. 2023) a aktuální informace z oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny (např. ZÁPIS z 16. jednání VNM ZHMP ze dne 2. 2. 2022). Další témata, která se vztahují k Romům, většinou přinášel Jan Balog v bodu různé, jedná se např. o romsko-ukrajinské vztahy (ZÁPIS z 3. jednání VNM ZHMP ze dne 14. 6. 2023), téma nespokojenosti se sníženým úvazkem pražského krajského romského koordinátora (ZÁPIS z 15. jednání VNM ZHMP ze dne 24. 11. 2021) či informace o konání různých akcí, např. oslavy Mezinárodního dne Romů (ZÁPIS z 2. jednání VNM ZHMP ze dne 10. 5. 2023).

Politiky směrem k Romům a národnostním menšinám realizuje MHMP prostřednictvím Oddělení národnostních menšin a cizinců, které spadá pod Odbor kultury a cestovního ruchu. Oddělení zaměstnává deset osob, z čehož pět se specializuje na agendu spojenou s válkou na Ukrajině. Politikami směrem k Romům se věnuje KRK, částečně specialista národnostních menšin a velmi okrajově specialista integrace cizinců (viz rozhovor s pražským KRK). Úvazek pražského KRK je ale pouze 0,5.

3.3. Krajský romský koordinátor

§67 zákon 129/2000 Sb. o krajích zřizuje funkci koordinátora pro romské záležitosti, která je vykonávána v přenesené působnosti. Úřad vlády na svých stránkách uvádí, že se romští koordinátoři řídí *Metodikou k zabezpečení výkonu agendy integrace příslušníků romské komunity do společnosti*. Metodiku vypracovala Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR v souvislosti s plněním strategických cílů Strategie romské integrace do roku 2020. *Metodika* je určena KRK a romským poradcům na obcích, kterým se budu věnovat v další kapitole. Jejím cílem je sjednotit zákonem blíže nedefinovanou „integraci příslušníků romské komunity do společnosti“ (Metodika, str. 3). *Metodika* vymezuje pracovní náplň KRK, jako je vedení nezbytné dokumentace, účast na relevantních jednáních (např. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny), předávání relevantních informací zapojeným aktérům, facilitace výměny dobré praxe, realizace pravidelných porad s romskými poradci a dalšími důležitými aktéry

(např. NNO, Policie ČR), realizace školení pro romské poradce a poskytování jim podpory, kontroly a metodického vedení. (Metodika, str. 8–9).

Metodika hodnotí výkon agendy KRK dle výše úvazku, ukotvení, role či orientace romských poradců v kraji (Metodika, str. 10). Romským poradcům se budu věnovat v kapitole zabývající se městskými částmi, na tomto místě ale zmíním, že aktuálně jsou na území HMP zaměstnaní pouze dva, jeden na 1,0 úvazku, a to jen do konce března 2024, a jeden na 0,2 úvazku. Náplň agendy a hodnocení výkonu je to jediné, co *Metodika* směrem ke KRK určuje, přestože z podstaty slova by měla poskytovat pracovní postupy, doporučené principy a postupy použitelné v praxi. Absence vhodné metodiky pro KRK byla i tématem diskuze na jednání krajských koordinátorů pro romské záležitosti 25. srpna 2023. Samotný KRK, který nyní vykonává tuto pozici na MHMP, svou pracovní náplň definuje jako propojování romského neziskového sektoru s MHMP a dalšími institucemi, poradenství, individuální intervence a implementace SRI HMP (viz rozhovor s pražským KRK). KRK také svolává Poradní sbor pro záležitosti romské menšiny HMP, jehož jednání probíhají jednou měsíčně a hosty by měli být zástupci MČ 1–22, případně i NNO a Policie ČR. Tématy poradního sboru v posledních měsících byly např. dotační tituly, představení nových projektů, či problematika nízké účasti na jednáních poradního sboru (Program jednání Poradního sboru pro záležitosti romské menšiny HMP 27. 4. 2023, 5. 10. 2023). Oddělení národnostních menšin také spolu s organizací Slovo 21 realizuje každoroční romský festival Khamoro.

Zmíněná jednání KRK probíhají dvakrát až čtyřikrát ročně. Prošla jsem zápisy z posledních dvou let, na kterých se projednávala následující témata: ukrajinští Romové, romsko-ukrajinské vztahy, Romové a Brexit, dotační tituly, aktuální projekty, SRI HMP, přístup ke sbírání etnických dat, noví členové Rady vlády pro romskou menšinu, osnova ke Zprávě o stavu romské menšiny za rok 2022, SVL, informace o nové legislativě, spolupráce s ASZ (zápisy z jednání krajských koordinátorů pro romské záležitosti 27. 1. 2021 – 11. 9. 2023).

Náplň práce KRK, jako i hodnocení výkonu jeho agendy se zakládá na spolupráci s romskými poradci, kteří v Praze téměř nepůsobí. Namísto toho reaguje na lokální potřeby a tím pádem se nemůže řídit *Metodikou*. Jeho úvazek také neodpovídá požadavku, který si na něj klade Úřad vlády (Výzva k podání žádosti o poskytnutí dotace v rámci dotačního programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti).

3.4.Strategie romské integrace v hlavním městě Praze

V září 2022 schválilo Zastupitelstvo hlavního města Prahy (dále jen Z HMP) *Strategii romské integrace v hlavním městě Praze pro roky 2022–2030* (dále jen SRI HMP), která navazuje na celostátní *Strategii rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030* (dále SRI ÚV). Základní informace o procesu vzniku tohoto dokumentu čerpám z prezentace Centra sociálních služeb, které je zhotovitelem *Strategie*. Politickým garantem SRI HMP je Jiří Knitl, předseda Výboru pro národnostní menšiny Z HMP. *Strategie* vznikla na základě mnoha strategických dokumentů a ve spolupráci s řadou aktérů, z nichž bych ráda zmínila romské a proromské organizace (R-mosty, In IUSTITIA, ARA ART, Palaestra, Slovo 21, Nová škola, Rom Praha, Romodrom a další), sociální odbory městských částí HMP, romské poradce na městských částech, ale i krajské romské koordinátory, radu vlády pro záležitosti romské menšiny či zástupce Romů (např. David Tišer, Michal Ďord' a další). (Prezentace Centra sociálních služeb, *Strategie romské integrace v hlavním městě Praze pro roky 2022–2030*, 15. 6. 2023)

Podoba dokumentu je již finální, jeho cíle ale zatím nejsou naplňovány. O podobách implementace cílů do strategického plánování konkrétních městských částí, které by se měly propisovat do činnosti zejm. školských a sociálních odborů, MHMP zatím s MČ jedná (zápis VVSZ MČP7, 22. 6. 2023). Přestože se dokument nachází v této fázi, považuji za podstatné pro cíle této práce, jimiž jsou zmapování podpory a sociální politiky vůči Romům s fokusem na aktivity hlavního města Prahy, a v souvztažnosti ke zjištění hlavních cílů těchto politik, věnovat se jeho analýze. Dále se chci zaměřit na to, do jaké míry jsou politiky participační a hledat možnou participaci i v tomto dokumentu. Stručnou analýzu budu provádět z více důvodů. Jedná se o dokument, který navazuje na vládní dokument a byl tvořen množstvím aktérů, kteří se přímo i nepřímo podílejí na podpoře Romů v Praze. Z toho usuzuji, že reaguje na již platné a funkční politiky vůči Romům a dále by do budoucna měl přímo i nepřímo tyto politiky ovlivňovat. A zejména, jak uvádí Walach (2016, str. 177), jde o dokument spadající do kategorie strategických dokumentů a tedy „reflektující ideovou a hodnotovou perspektivu svých tvůrců a kontexty, v nichž byly vytvářeny“, jež navíc „samy lidskou činnost utvářejí. Prostřednictvím rozšiřování, sdílení, čtení a používání se dokumenty stávají aktérem *sui generis*, který ovlivňuje lidské jednání bez ohledu na intenci jejich autorů.“ Vzhledem k výše uvedeným cílům se analýza dokumentu bude zabývat popisem plánované podpory Romů v oblastech, které si *Strategie* vytyčila. Pokusí se zodpovědět otázku, jaké jsou hlavní cíle dokumentu, a dále vzhledem k fokusu práce na participaci Romů se bude snažit v SRI HMP nalézt kroky, které vytvářejí podmínky k zapojení Romů do veřejných politik.

SRI HMP pracuje se třemi hlavními větvemi směřování veřejných politik – jedná se o větev sociálně integrační, větev boje proti diskriminaci, stereotypům, anticiganismu a předsudečnému násilí a větev etnické emancipace a participace Romů na veřejném životě. Každá z těchto větví má několik oblastí (v případě první větve se např. jedná o oblast vzdělávání, volného času a rodiny, oblast zaměstnanosti, oblast bydlení a oblast zdraví, bezpečí a prevence sociálně nežádoucích jevů). Každá konkrétní oblast má vytyčené určité priority (např. v oblasti vzdělávání prioritu 1.1 zajistit dětem ze sociálně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí předškolní přípravu). K prioritám jsou přiřazeny obecné cíle (v případě výše zmíněné priority se jedná o obecný cíl: 1.1.1 Děti ze sociálně vyloučených rodin se budou účastnit předškolního vzdělávání nejen v posledním roce před nástupem na základní školu a o obecný cíl: 1.1.2 Sociálně vyloučení rodiče budou podpořeni v rozvoji potřebných rodičovských kompetencí). (SRI v hl. m. Praze 2022–2030, str. 55) K obecnému cíli se dále vážou konkrétní specifické cíle a sled kroků/nástrojů k jejich naplnění, v případě těchto specifických cílů určuje SRI HMP i termín jejich realizace a garanta, který je odpovědný za jejich plnění. Garanty, kteří mají v gesci nejvíce cílů, jsou odbor kultury a cestovního ruchu (pod tímto odborem se nachází oddělení národnostních menšin a cizinců), odbor sociálních věcí, krajský romský koordinátor, který spadá pod oddělení národnostních menšin a cizinců, Centrum sociálních služeb Praha, odbor školství, mládeže a sportu, základní školy, městské části a další. Značnými limity SRI HMP je skutečnost, že cíle nejsou nijak vymahatelné a že nejsou vhodně nastavené komunikační kanály mezi garanty a níže postavenými subjekty.

SRI HMP vymezuje cílové skupiny strategie dle konkrétních větví, v případě první větve (sociálně integrační) cílí primárně na Romy ohrožené sociálním vyloučením a sekundárně na všechny osoby ohrožené sociálním vyloučením. Specifické etnické zaměření SRI HMP vysvětluje následovně: „Obecně platí, že tam, kde se jedná o sociální vyloučení podmíněné etnicitou, jsou aktivity směřovány výhradně na Romy, a pokud se jedná o sociální vyloučení s širší paletou příčin, jsou aktivity navrženy systémově tak, aby byly dostupné všem potřebným.“ (tamtéž, str. 4) SRI HMP zde připouští, že sociální vyloučení může souviset s etnicitou, na což dále navazuje v kontextu vládních strategií a analýz, které tvrdí, že Romové jsou „skupinou, která je nejvíc zasažená sociálním vyloučením“. Tento stav dle SRI HMP vytváří institucionální překážky v přístupu ke zdrojům, kterým Romové musí čelit. Ráda bych se tedy pokusila zodpovědět otázku, na kolik se SRI HMP snaží o odstranění těchto bariér. V oblasti vzdělávání volného času a rodiny (spadající právě do první větve opatření) se též hojně využívá termín „dětí z odlišného kulturního prostředí“, ten ale není v dokumentu definován a SRI HMP se jím blíže nezabývá. Větev boje proti diskriminaci a větev etnické emancipace cílí již otevřeně na

všechny Romy na území HMP nezávisle na jejich socioekonomické situaci. Dokument zdůrazňuje, že „větve strategie nejsou mimoběžné, ale vzájemně se doplňují. Boj se sociálním vyloučením Romů (první větev) nemůže být úspěšný, pokud opomeneme diskriminaci a útoky, kterým Romové čelí (druhá větev), a pokud budeme ignorovat aspiraci Romů na účast ve veřejném životě a jejich potřebu sebeurčení (třetí větev).“ (SRI HMP, str. 4)

Celostátní strategie se zaměřuje na šest oblastí, kterými jsou emancipace (celým názvem oblast emancipace, podpory rovnosti, začleňování a participace), anticiganismus, vzdělávání, bydlení, zaměstnanost a zdraví, což se SRI HMP koliduje. SRI ÚV ale nemá blíže vytyčené cílové skupiny a ve svých strategických cílech se zaměřuje na Romy, jejichž socioekonomickou situaci nepřibližuje (Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů [Strategie romské integrace] 2021–2030, str. 18).

3.4.1. Větev sociálně integrační

Oblast vzdělávání, volného času a rodiny je nejobsáhlejší oblastí SRI HMP a disponuje nejvíce cíli. Za zásadní považuje zajištění podmínek dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí a kulturně odlišného prostředí (dále děti ze SZP a KOP) k předškolní docházce, která je vnímána, jako „integrační prostředí par excellence“ (SRI HMP, str. 36), a narovnávání školních neúspěchů těchto dětí skrze zajištění (či náhradu) rodičovské podpory a komunikací mezi školou a rodinou. Vyrovnávání rozdílů v kvalitě škol a jejich desegregace plánuje SRI HMP dosahovat pomocí kroků, které ještě nejsou v českém školství běžné, např. stanovením definice kvalitní školy zřizovatelem, vypracováním plánu dosáhnutí kvalitní školy a kontrolou jeho plnění či zřízením supervizí pro pedagogický sbor. Dále se SRI HMP v této oblasti zaměřuje na udržení dětí ze SZP a KOP v procesu vzdělávání i po absolvování základní povinné docházky a na rozvoj mimoškolní výchovy a volnočasových aktivit (tamtéž, str. 34–73).

V oblasti zaměstnanosti SRI HMP považuje překážky dlouhodobě nezaměstnaných a opakovaně nezaměstnaných osob, osob v nejistých zaměstnáních a mladých dospělých v získání stabilního zaměstnání za natolik komplexní a provázané, že pokládá za vhodné tyto osoby zařadit do systému dostupného zaměstnávání, který zatím na území HMP není aktivně realizován. Jedná se sice o agendu Úřadů práce, ale ty vzhledem k poddimenzovanému stavu a legislativní úpravě reálně nemají možnost systém dostupného zaměstnávání uplatňovat. Jediný nástroj, který na ÚP v oblasti zaměstnávání funguje, jsou rekvalifikace (tamtéž, str. 74–87).

V oblasti bydlení SRI HMP popisuje, jaké kroky učinila koalice vládoucí na MHMP v letech 2018–2022 (Česká pirátská strana, Praha sobě a Spojené síly pro Prahu) v podpoře sociálního bydlení a jakou prioritu si vytyčuje v zajištění důstojného a standardního bydlení pro nízkopříjmové a diskriminované skupiny obyvatel, včetně výstavby, výkupu a rekonstrukcí bytů určených k sociálnímu bydlení. Mezi konkrétní kroky, které koalice učinila, patří např. transparentní systém bodování žádostí o sociální byty, který zvýhodňuje osoby v těžké bytové nouzi, vznik Městské nájemní agentury či vybudování systému podpory v bydlení. Dnes již bohužel víme, že s novou koalicí (SPOLU, Piráti a STAN) jsou tyto snahy, min. po dobu její vlády, zřejmě pozastaveny. Nastavená bytová politika je mařená, probíhá změna bodování žádostí o byty v sociální tísní a v již rozjetých projektech se nepokračuje (Zabloudilová pro Alarm, 16. 6. 2023). Je tedy otázka, zda je v současných podmínkách možné realizovat některé z ambiciózních kroků, které si v oblasti bydlení SRI HMP vytyčila, tedy například vytvoření jednotného systému podpory v bydlení pro celé území HMP, posílení sítě podpůrných služeb pro prevenci ztráty bydlení a zejména zvýšení bytového fondu na území HMP určeného k sociálnímu bydlení prostřednictvím výkupu, rekonstrukcemi či investicemi do infrastruktury (SRI HMP, str. 88–99).

Oblast zdraví, bezpečí a prevence sociálně nežádoucích jevů se zaměřuje na zlepšení zdravotního stavu sociálně vyloučených Romů. Romové se dle SRI HMP dnes dožívají průměrně o 18 let nižšího věku než Neromové a SRI HMP se tuto skutečnost pokouší narovnat mj. působením mediátorů podpory zdraví, case managementem mezi zúčastněnými aktéry, navýšením sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi či podporou zdravého životního stylu na školách. Z toho vychází, že přes deklaraci *Strategie*, že sociálně integrační větev cílí na osoby ohrožené sociálním vyloučením, v oblasti zdraví jsou cílovou skupinou Romové ohrožení sociálním vyloučením. Zarážející může být sloučení těchto tří oblastí (tj. zdraví, bezpečí a prevence sociálně nežádoucích jevů), jelikož se oblast bezpečí úzce dotýká větve boje proti předsudkům, diskriminaci, anticiganismu a předsudečnému násilí. Pokud je tedy opravdu cílem pracovat na zvýšení bezpečí mezi Romy, měla by oblast bezpečí cílit spíše než na sociální vyloučení na aktéry diskriminace a předsudečného násilí. V této oblasti myslí SRI HMP i na zřízení poraden pro oběti domácího násilí. Další prioritou je zvýšení pocitu bezpečí mezi Romy, předcházení kriminalitě a zajištění vymahatelnosti práva, a to skrze neformální setkávání zástupců veřejné správy s klienty rodičovských a komunitních center a skrze zaměstnání min. pěti Romů na pozici strážníků městské policie (tamtéž, str. 100–111).

3.4.2. Větev boje proti předsudkům, diskriminaci, anticiganismu a předsudečnému násilí

Větev je dělená na podkapitoly Předsudky, útoky z nenávisti a Diskriminace a má vytyčené dvě priority: poskytnout podporu obětem násilí z nenávisti, diskriminace a anticiganismu a odstranit stereotypní pohledy na Romy a další menšiny a předcházet útokům na tyto menšiny.

Autoři SRI HMP na základě statistik popisují rasismus a diskriminaci, se kterými se Romové setkávají v každodenním životě, ve školách, v médiích, ale i v kontaktu s policií, která by je před těmito projevy, verbálními i fyzickými, měla bránit. V této oblasti se cíle *Strategie* orientují zejména na preventivní a vzdělávací programy (určené školám, pracovníkům samosprávy, pracovníkům s dětmi, soudcům, policistům a veřejnosti) a navýšení sociálního a právního poradenství a dostupných krizových bytů pro oběti diskriminace. Již ale nemíří na zajištění vymahatelnosti práva jako v oblasti zdraví, bezpečí a prevence sociálně nežádoucích jevů (tamtéž, str. 112–115).

3.4.3. Větev etnické emancipace a participace Romů na veřejném životě

Větev je dělená na podkapitoly Jazyk a identita a Participace Romů ve veřejném životě a má vytyčené dvě priority: budovat identitu Romů a podporovat jejich skupinové sebevědomí a zapojit Romy plnohodnotně do veřejného života.

Zde se *Strategie* zaměřuje zejména na rozvoj romštiny a podpory uměleckého vyjadřování Romů (str. 127). Kulturně emancipační cíle tvoří polovinu všech cílů emancipační větve. Druhou polovinu tvoří cíle podporující prioritu zapojení Romů do veřejného života. Autoři SRI HMP ale uvádějí následující: „Nezájem Romů o politický život a jejich občanská lhostejnost jsou zčásti dány dlouhodobým vytlačáním na okraj české společnosti, která jako by ani nebyla jejich, ale těch druhých (gádžů), kteří jim nejen nenaslouchají, ale ani jim nedávají prostor k vyjádření, a v níž je potřeba prostě jen vydržet a přežít, a zčásti setrváváním v rodově rodinných vazbách a kategoriích, které vymezují protopolitický prostor. V tradiční podobě romského světa nenajdeme rozdělení privátní a veřejné sféry. Jedinec není nikdy sám, ani doslova, ani přeneseně, je vždy součástí kolektivu a kolektivity rodiny, a to jak uvnitř jejích hranic, tak mimo ně. Uvnitř se podrobuje kolektivnímu rozhodování rodiny, ve vnějším světě pak nevystupuje jako samostatný jedinec s individuálními postoji, názory a zájmy, ale jako příslušník a reprezentant rodiny – jednak v tom smyslu, že vždy jedná v její prospěch, a jednak v tom smyslu, že ostatní Romové na něj pohlíží primárně právě jako na příslušníka rodiny a teprve v

druhém řádu je vnímán jako jedinec sám o sobě. Tradiční romské společnosti je tedy cizí jak zájem a prospěch jedince, pokud se neshoduje se zájmem a prospěchem rodiny, tak zájem a prospěch rodinu (v proměnách času a místa různě široce vymezenou) přesahující.“ (SRI HMP, str. 128)

Tento odstavec je potřeba podrobit kritické reflexi. Co se týče teze o postojích občanské lhostejnosti, je potřeba připomenout mnoho (dnes již i historických) politických projevů Romů na našem území (aktivity Svazu Cikánů-Romů, působení Romské občanské iniciativy, činnosti romských organizací a umělců ve veřejném prostoru, např. ARA ART, Romea, Tuke TV a mnoho dalších) a vznést dotaz, odkud autoři čerpali, když tvrdí, že Romové jsou občansky lhostejní, nemají zájem o politický život a když odkazují k „tradiční podobě romského světa“, kterou ale dále nezasazují do dnešních reálií a výrok se tedy jeví, jako aktuální. Mezi možné zdroje se můžou jevit teze již zmiňovaných zastánců tzv. radikálního konstruktivismu, Tomáše Hirta a Marka Jakoubka (např. Hirt, Jakoubek 2006, 2004).

Samotné cíle SRI HMP v oblasti zapojení Romů do veřejného života se zaměřují pouze na mladé Romy a jejich účast v žákovských parlamentech a leadership aktivitách a dále na budování kapacit romských neziskových organizací (SRI HMP, str. 130–140), na rozdíl od SRI ÚV, která se zaměřuje především na zvýšení účasti Romů ve volbách, ale jedním z cílů je i „zajistit účast Romů v poradních a konzultačních orgánech týkajících se záležitostí romské menšiny (nebo těch, které se mohou záležitosti romské menšiny významně dotýkat), které jsou zřízeny orgány státní správy“ (SRI ÚV, úkolová část), čímž je myšleno především MPSV, MMR, MŠMT, MV, MZ a MK. V oblasti etnické emancipace a participace Romů ve veřejném životě jsou cíle a navrhované kroky pouze symbolické a nedostatečné v možnostech desegregace Romů z veřejného života.

3.4.4. Závěr analýzy

V rámci analýzy strategického dokumentu jsem popsala plánovanou podporu Romů obecně a Romů ohrožených sociálním vyloučením. Větev, která má přiřazených nejvíce cílů, je větev tzv. sociálně integrační, jejíž cíle se zaměřují především na vzdělávání a sociální politiku. Z toho vyplývá, že integrace, kterou SRI HMP tematizuje, se týká především Romů ohrožených sociálním vyloučením. Nejvíce cílů má část zabývající se školstvím a volným časem, přičemž SRI HMP si je vědoma nerovných šancí na poli vzdělávání a vytyčila si množství cílevědomých kroků, které by měly dopomoci ke snižování vzdělávacích nerovností a bariér, které jsou před

romské děti společností stavěny. Co se týče participace Romů do veřejných politik, *Strategie* cílí pouze na děti a mládež a na romské a proromské organizace. Kromě názvu konkrétní větve se pojem „participace“ v celém dokumentu nachází pouze jednou, zároveň ale autoři dokumentu v této větvi vyjadřují postoje vůči Romům, které lze označit za stereotypní a kolektivistické.

Z pozice pracovnice sociálního odboru na městské části v HMP považují sociálně integrační část dokumentu za zdařilou, ale až přehnaně ambiciózní. Existují pádné obavy z kroků, které v implementaci SRI HMP podnikne nové politické vedení MHMP. Na základě tohoto krátkého shrnutí dokumentu mohu ale jen obtížně označit za jeho cíl participaci Romů ve veřejných politikách. Respektive dokument disponuje prioritami, které participaci vyžadují, ale ty se již neodráží v konkrétních krocích. Existence 2. a 3. větve vyvolává dojem adekvátního zapojení roviny diskriminační, etnoemancipační a participativní, která přesahuje pouhé zaměření na Romy nacházející se v sociálním vyloučení, avšak po důsledném obeznámení se s obsahem jednotlivých cílů a kroků zjistíme, že je toto zapojení spíše symbolické a nemůže zajistit plnohodnotnou participaci Romů. Cíle, které si SRI HMP vytyčila, směřují pouze k mladým Romům a neziskovým organizacím. Dle typologie Arnstein spadají zřejmě do 4. stupně „konzultace“, tedy prostoru, kde lze artikulovat požadavky, ale ty nemusí být a často nejsou autoritami vyslyšeny.

4. Městské části hl. m. Prahy

Dle § 6 menšinového zákona „obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti“. Městské části hl. m. Prahy v tomto případě mají stejné povinnosti jako obecní úřady ORP a výkon politik směrem k Romům je definován menšinovým zákonem jako přenesená působnost (stát vykonává aktivity státní správy prostřednictvím zaměstnanců obecního úřadu či městské části). MHMP na svých webových stránkách uvádí, že největší počet Romů žije na městských částech 3, 4, 5, 7, 8 a 14. K těmto počtům se magistrát dostal díky Zprávě o stavu romské menšiny, kterou mají každý rok zástupci městských částí povinnost vyplňovat a uvádět zde kvalifikovaný odhad počtu Romů na svém území. Je to problematický údaj, jelikož ho vyplňují převážně sociální odbory, které mohou mít přehled pouze o Romech, kteří využívají služeb těchto odborů, či mají nařízený dohled OSPOD. Další překážkou je neochota některých městských částí uvádět reálné údaje. Přes tyto pochybnosti je vhodné se podívat, jakým způsobem výše uvedené městské části realizují přenesenou působnost směrem k Romům. Kromě konkrétních aktivit a toho, kdo je realizuje na městské části, je patřičné se zaměřit i na strategické dokumenty těchto městských částí a na základě klíčových slov (Rom, národnostní, etnické, integrace, menšiny) zjistit, zda se konkrétní městská část zabývá touto agendou i koncepčně, počítá s ní do budoucna a pracuje na jejím zkvalitnění. Cílem analýzy strategických dokumentů vybraných MČ je zjistit, nakolik se přístupy konkrétních městských částí, které upravuje menšinový zákon, podobají, nakolik využívají nástrojů, které jim poskytuje ÚV ČR či MHMP prostřednictvím dotačních titulů a zda se těmito politikami zabývají i koncepčně.

4.1. Městská část Praha 3

V organizační struktuře MČ P3 spadá agenda národnostních menšin pod Oddělení prevence a metodické podpory Odboru sociálních věcí, které se mj. „podílí [...] na řešení otázky národnostních menšin, etnik a multikulturalismu“ (ÚMČ P3, webové stránky). Působí zde na jeden úvazek poradce pro národnostní menšiny a cizince, který je zároveň sociální pracovník, a na jeden úvazek romský poradce (tamtéž), kterému bych se ráda blíže věnovala.

4.1.1. Romský poradce

Usnesení vlády č. 686 ze dne 29. října 1997 zřídilo pozici romského poradce, který měl působit na všech okresních úřadech. V roce 2002 se okresní úřady měnily v obce s rozšířenou působností, čímž zanikla povinnost okresních úřadů disponovat pozicí romského poradce a pozice již nebyla znovu legislativně ukotvena. Petr Hušek (2020, str. 433) tvrdí, že romský poradce by měl být hlavním partnerem krajských romských koordinátorů na obecní úrovni, ale vzhledem k tomu, že „funkce romského poradce není na rozdíl od funkce krajského koordinátora, explicitně uložena zákonem, avšak obecní úřady obcí s rozšířenou působností ‚jsou povinny plnit úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci romské komunity do společnosti‘ [...] neexistenci pozice romského poradce supluje někdy ORP transferem úkolů stanovených § 6 odst. 8 zákona č. 273/2001 Sb. na celé odbory případně oddělení obecních úřadů“ (tamtéž).

Rada vlády pro romskou menšinu definovala agendu romského poradce následovně: „Romský poradce měl být místním a regionálním nástrojem vlády v integraci romských komunit, mediátorem mezi romskou menšinou a většinou a také se o této instituci uvažovalo jako o způsobu zvýšení romské účasti v administrativě.“ (Vláda ČR, 2004) Výběr konkrétních osob zajišťujících tuto pozici měl být realizován na základě romského původu a potřebného vzdělání (tamtéž).

Od roku 2020 mohou ORP financovat romské poradce z dotačního titulu Norských fondů, čehož využila pouze MČ Praha 3. Na jednání krajských koordinátorů pro romské záležitosti ze dne 25. srpna 2023 nastala shoda na znovuobnovení povinnosti vůči ORP zřídit tuto funkci. Ze zápisu ale také vyplývá, že si krajské romské koordinátory uvědomují, že případné legislativní úpravy nebudou přijímané, a to zejména z důvodu deklarací ORP, že na svém území nemají Romy či funkce není potřeba, viz níže uváděné důvody ORP, proč se této agendě vyhýbají.

Romský poradce na ÚMČ P3 by měl dle údajů na webových stránkách ÚMČ P3 působit po dobu realizace projektu Podpora romské menšiny na území městské části Praha 3, financovaného z Norských fondů, do konce dubna 2024 a následně ještě min. po dobu 2 let po ukončení projektu jako zaměstnanec ÚMČ P3 (tamtéž). Na jednání krajských koordinátorů pro romské záležitosti ze dne 25. srpna 2023 ale KRK Jan Dužda informoval, že romský poradce k 30. 4. 2024 na ÚMČ P3 končí a pozice nebude dále vykonávána. Projekt kromě zřízení tohoto pracovního místa měl realizovat následující činnosti: síťování romského poradce s relevantními osobami a organizacemi, realizace workshopů a kulturně společenských akcí, pracovní stáže v zahraničí a v ČR, publicita projektu a management projektu. Cílem projektu bylo „posílit

inkluzi a postavení Romů prostřednictvím posílení kapacit romských poradců za účelem zajištění úkolů napomáhajících výkonu práv příslušníků romské menšiny a integrace příslušníků romské komunity do společnosti, včetně zajištění jejich vzdělávání“ (ÚMČ P3, webové stránky). Účelu projektu mělo být dosaženo „obsazením místa romského poradce na ÚMČ Praha 3, síťováním s dalšími zainteresovanými aktéry na daném území a absolvováním studijních cest v Norsku a na Slovensku, a také pracovních stáží v partnerských organizacích“ (tamtéž). Evaluace projektu či závěrečná zpráva zatím nejsou k dispozici, ale dle samotné romské poradkyně působící na ÚMČ P3 vytvoření pozice romského poradce a absolvování zahraničních cest nenapomohlo naplnění cílů napomáhajících výkonu práv příslušníků romské menšiny a jejich integraci do společnosti, a to mimo jiné proto, že dle ní jsou Romové na MČ P3 „často velice dobře integrování, chodí do zaměstnání, jejich děti chodí do školy a prostě to tak nějak funguje“ (e-mailová korespondence s romskou poradkyní na ÚMČ P3).

4.1.2. MČ Praha 3 a strategické dokumenty

Strategie rozvoje městské části Praha 3 na období 2021–2030 uvádí jako jedno ze svých opatření „podpoření integrace sociálně vyloučených osob a osob ohrožených sociálním vyloučením“, mezi které zahrnuje i Romy. Dalším cílem je zlepšit nedostatečnou komunikaci ÚMČ P3 směrem k národnostním menšinám. Dva z téměř třiceti cílů *Strategie* míří na snížení nerovnosti ve vzdělávání. ÚMČ P3 je zřizovatelem ZŠ Cimburkova, která je označována za segregovanou školu. V roce 2007 Evropský soud pro lidská práva uvedl, že v České republice dochází k segregaci romských dětí. MŠMT publikovalo v roce 2022 výzkumnou zprávu, která se segregací ve vzdělávání zabývala a která ve svých závěrech uvedla, že „v posledních pěti letech nedošlo ke snížení podílu romských žáků ve speciálních třídách, ani k jejich desegregaci v rámci běžných tříd a škol. Stále existuje zhruba 130 škol s více než třetinovým zastoupením romských žáků.“ Zpráva nabízí systém doporučení, který by měl vést k postupné desegregaci. *Strategie rozvoje MČ P3* některé z těchto opatření kopírují i ve svých cílech na snížení nerovnosti ve vzdělávání, jako je např. opatření na zavedení sociálních pracovníků na školách v oblastech, kde se segregované školy vyskytují či změna školního vzdělávacího programu.

Dalším dokumentem, který schválil ÚMČ P3 a který se dotýká politik směrem k Romům, je *Komunitní plán rozvoje sociálních a návazných služeb na městské části Praha 3 na období 2020–2024*, v něm se národnostním menšinám, včetně Romů, věnuje jedna z kapitol a jejím cílem jsou „opatření směřující k národnostním menšinám, zejména podpora osob z romské menšiny, především pak její části, která je ohrožena nepříznivou sociální situací a sociálním

vyločením“ (tamtéž). Opatření jsou složena ze subvence služeb, poradenství a programů podporujících národnostní menšiny a podpory „osvěty u majoritní společnosti směřující k usnadnění integrace minoritních skupin do společnosti“ (tamtéž).

4.2. Městská část Praha 4

Politiky směrem k Romům na ÚMČ Praha 4 můžeme výjimečně nalézt na dvou odděleních odlišného typu. Na Oddělení sociální intervence působí sociální kurátor pro dospělé (jenž se specializuje na podporu osob bez přístřeší či ve výkonu trestu), který je zároveň i romský poradce. Po telefonickém rozhovoru s vedoucí sociálního odboru bylo zjištěno, že pozici romského poradce pracovník vykonává na 0,2 úvazku a je placen z prostředků úřadu, nikoliv z projektu Norských fondů. Agendou národnostních menšin se ale zabývá i odbor školství, konkrétně Oddělení rodinné politiky a národnostních menšin, které ve svém popisu práce zmiňuje pouze rodinnou politiku, ale na jeden úvazek zaměstnává referentku pro národnostní menšiny a integraci cizinců, která již čtvrtý rok realizuje hudební akci Romský bašavel propagující romskou kulturu. Pod její taktovkou jsou na MČ P4 realizované aktivity směrem k Romům (ÚMČ P4, webové stránky). Referentka se také hlásí k romské identitě a ze soukromých zdrojů vyplývá, že tyto aktivity realizuje víceméně ze své iniciativy.

Strategickými dokumenty MČ Praha 4 nedisponuje. Telefonickým rozhovorem s vedoucí sociálního odboru bylo zjištěno, že se připravuje koncepce v oblasti sociální politiky, která se na Romy či národnostní menšiny zaměřovat nebude.

4.3. Městská část Praha 5

Na ÚMČ Praha 5 se nachází Oddělení sociálních kurátorů, poradce pro cizince a národnostní menšiny pod Odborem sociální problematiky a prevence kriminality. Kromě vedoucí oddělení zde působí sociální kurátor pro dospělé a poradce pro cizince, národnostní menšiny a etnické skupiny, který by podle popisu pozice měl zajišťovat integraci cílových skupin, kterou se chápe „zapojování se do běžného způsobu života a do všech oblastí společenského života“, a vytváření preventivních programů a projektů podporujících integraci národnostních menšin (ÚMČ P5, webové stránky). Dle osnovy činností oddělení cílí ale jen na osoby, které se nacházejí v nepříznivé situaci či jsou ohrožené sociálním vyloučením.

Ve *Strategii rozvoje MČ Praha 5 2030+* se MČ Praha 5 prezentuje jako bezpečná čtvrť s kvalitním dostupným bydlením, ve které jsou minimalizovány sociálně patologické jevy a jsou zde dostupné sociální služby naplňující potřeby všech cílových skupin (*Strategie MČ Praha 5*, str. 29–34), což je zajímavá deklarace, jelikož na území MČ Praha 5 není azylový dům pro osoby bez přístřeší, noclehárna či nízkoprahové denní centrum. Bezpečnost této městské části je také diskutabilní; jen v dubnu roku 2023 na smíchovském Andělu došlo ke dvěma vážným napadením (Blesk, 28. 4. 2023). Je tedy otázkou, nakolik jsou deklarace *Strategie* směrem k národnostním menšinám reálné, jako například výrok, že „závažnější problémy se v oblasti MČ Praha 5 nevyskytují ani v oblasti rasistických útoků a nenávistných projevů vůči menšinám a cizincům,“ nebo tvrzení, že „cizince a národnostní menšiny se daří postupně integrovat a tvoří pevnou součást společnosti. Významným způsobem také pokročily nástroje podpory dětí ze sociálních slabých rodin.“ (*Strategie MČ Praha 5*) Na MČ Praha 5 naopak spíše dochází vzhledem ke gentrifikaci k odchodu romských rodin. Barbora Kolomazníková (2020) ve své bakalářské práci považuje Plzeňskou ulici na MČ Praha 5 za etnickou enklávu, ve které je část starousedlíků vytlačována gentrifikací zejména do měst severních Čech a část příchozích Romů ze Slovenska tvoří často osoby ohrožené sociálním vyloučením, což může vyvolávat konflikty mezi místními Romy a nově příchozími. Tyto konflikty mohou mít příčinu, kromě příslušnosti k jiné subetnické či rodinné skupině, také v obavě místních Romů ze změny pohledu majoritního obyvatelstva a ohrožení jejich těžce budovaného (ale stále rasizovaného) statutu (tamtéž). *Strategie* se nijak nezabývá jednou ze dvou segregovaných škol na území HMP, ZŠ Grafickou, jejímž zřizovatelem je ÚMČ P5. Jedním z opatření *Strategie* je Integrace cizinců a národnostních menšin, které obnáší nabídku podpory integračních programů a komunitních aktivit pro cílovou skupinu cizinců a národnostních menšin, jejímž indikátorem je kumulovaný počet podpořených projektů integrace cizinců a národnostních menšin z úrovně MČ Praha 5 a počet klientů zapojených v projektech integrace cizinců a národnostních menšin (*Strategie MČ Praha 5*).

4.4. Městská část Praha 7

Na ÚMČ Praha 7 funguje od roku 2020 samostatný Odbor sociálního začleňování, který vykonává samosprávnou agendu. Jednou z agend odboru je oblast integrace cizinců a národnostní menšin, kterou se mj. chápe aktivní spoluúčast komunity na koncepčních řešeních či „navrhování projektů z oblasti sociální, vzdělávací a kulturní, směřujících k multikulturnímu soužití a posílení romské emancipace“ (webové stránky, ÚMČ P7). Na tuto agendu je vyčleněn jeden úvazek a dále se odbor zabývá oblastí protidrogové prevence a prevencí kriminality, seniorskou politikou a cílovou skupinou osob v bytové nouzi (tamtéž). ÚMČ Praha 7 v minulosti realizoval projekt Terénní práce s romskou komunitou z dotačního titulu Úřadu vlády, ale vzhledem k administrativní zátěži projektu v něm již nepokračuje. V rámci tohoto projektu vznikaly komunitní akce, na kterých participovali lokální Romové. Aktuálně na ÚMČ Praha 7 vzniká Pracovní skupina pro sociální integraci Rady MČ Praha 7, která by se měla zabývat integrací různých cílových skupin, včetně Romů a implementací SRI HMP. MČ Praha 7 je jednou ze sedmi MČ, které se přihlásily k některým cílům SRI HMP a to spolu s P3, P9, P10, P14, P18, P20 (Prezentace Centra sociálních služeb, 15. 6. 2023).

Strategický dokument MČ Praha 7 *Strategie 2030* by měl být dynamický dokument, který reaguje na aktuální potřeby obyvatel. Z toho důvodu jsou ke konkrétním tematickým celkům zřízeny pracovní skupiny; jednou z těchto skupin je skupina tzv. sociálně a zdravotně znevýhodněných. Jedním z cílů této skupiny je zapojení sociálně a zdravotně znevýhodněných do života na sedmičce a zlepšování kvality jejich života, a to včetně podpory národnostních menšin a začleňování cizinců (Strategie MČ Praha 7). Romové nejsou MČ P7 blíže definováni, ale ze *Strategie* vyplývá, že jsou považováni za jednu ze sociálně a zdravotně znevýhodněných skupin.

4.5. Městská část Praha 8

V organizačním řádu ÚMČ Praha 8 spadá agenda národnostních a etnických menšin pod tzv. „úsek kurátorů pro postpenitenciární péči a společensky nepřizpůsobené občany“ (webové stránky, ÚMČ Praha 8). Již před více než deseti lety proběhla společenská polemika o nebezpečí a etnické konotaci pojmu „nepřizpůsobivý“ (např. Lachmann, 2011). Je až s podivem, že je možné, aby přenesená státní působnost v podobě sociálního odboru pražské městské části stále označovala své občany dehonestujícími pojmenováními s rasistickými podtóny. Bohužel z organizačního řádu není jasné, kolik úvazků se věnuje národnostním menšinám. Náplň této

agendy popisuje organizační řád jako zabývání se „problematikou řešení integrace cizinců, etnických skupin a národnostních menšin“, což dále nerozvíjí.

Strategický plán udržitelného rozvoje MČ Praha 8 na období 2017–2026 se národnostními a etnickými menšinami nezabývá.

MČ Praha 8 disponuje Komisí pro sociální věci, seniory a národnostní menšiny, která se setkává jednou za dva měsíce. V posledních třech letech se téma národnostních menšin objevilo v zápisech pouze dvakrát v souvislosti s ukrajinskými uprchlíky. Většina bodů k projednání se týkala přidělování městských bytů. (ZÁPISY z jednání Komise pro sociální věci, seniory a národnostní menšiny z 10. 2. 2021 – 4. 10. 2023)

4.6. Městská část Praha 14

Na ÚMČ Praha 14 jsou politiky směrem k národnostním menšinám realizované na Oddělení sociální pomoci a prevence, které je personálně nejzajištěnějším oddělením s touto agendou z městských částí, které tato práce mapuje. Realizují se zde projekty zabývající se sociální oblastí, působí tu kurátoři, veřejná opatrovnice, preventisti či interkulturní pracovnice. Oddělení míří na cílové skupiny osob se zdravotním postižením, v bytové nouzi, v hmotné nouzi, cizince či právě národnostní menšiny (webové stránky, ÚMČ Praha 14). MČ Praha 14 je aktuálně jedinou městskou částí, která realizuje zmíněný projekt ÚV ČR Terénní práce s romskou komunitou a jedna ze dvou městských částí, která na pozici, která poskytuje politiky vůči Romům, obsadila etnickou Romku (Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2021), která je mimo jiné i spisovatelka a aktivní bojovnice za práva Romů.

Strategický plán rozvoje Městské části Praha 14 ani Akční plán rozvoje MČ Praha 14 v letech 2023–2024 se národnostními a etnickými menšinami nezabývá.

4.7. Závěry analýzy sledovaných městských částí

Po analýze přístupů konkrétních MČ lze říct, že jediným společným průsečíkem sledovaných politik MČ směrem k národnostním menšinám, tedy nástrojů, personálního obsazení a strategických materiálů, je jejich umístění na sociální odbory, konkrétně na oddělení či odbor, který se také zabývá prevencí kriminality, z čehož ale není vhodné vyvozovat hlubší závěry, jelikož se jedná o specifické agendy MČ, které nelze jednoduše umístit na tradiční oddělení OSPOD či sociální práce. Znepokojivým faktem ale zůstává nevyužití nástrojů, které poskytují

dotační tituly. Pouze na jedné sledované městské části, na MČ P3, je pozice romského poradce na plný úvazek, a to pouze do konce dubna 2024. A jen na jedné městské části, MČ P14, je realizován projekt Terénní práce s romskou komunitou ÚV. Ve svých strategických dokumentech se explicitně Romy zabývá pouze MČ P3, národnostními menšinami i MČ P5 a MČ P7. Zbylé tři městské části se koncepčně těmito politikami nezabývají. Tři ze šesti městských částí, které mají na svém území největší podíl romského obyvatelstva, MČ P3, MČ P7 a MČ P14, se přihlásily k některým z cílů SRI HMP, zbytek nikoliv. Průměrná výše úvazku řešícího agendu národnostních menšin často v kombinaci s cizinci či jinou cílovou skupinou je jeden (1,0). A na závěr výčtu pouze MČ P14 a MČ P4 zaměstnává na pozici realizátora politik směrem k Romům osoby, které se hlásí k romství. Z výše uvedeného vyplývá, že cíle politik městských částí vůči Romům se realizují na poli sociální politiky. Z této analýzy také vyplývá, že vytvořením prostoru pro možnou participaci Romů se městské části nezabývají a naopak nahlíží na Romy optikou klientů sociálních odborů, v horším případě jako na problematickou skupinu (MČ P8).

Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2021 (str. 9) uvádí, že „na lokální úrovni by měli zajišťovat integraci romské menšiny především romští poradci, terénní pracovníci, NNO a lokální konzultanti Agentury“. ASZ však působí jen v obcích, které evidují na svém území sociálně vyloučené lokality, přestože Praha dlouhodobě vykazuje index sociálního vyloučení 8–11, tedy lepší úroveň než 191 obcí, zejména z oblasti středních Čech a jihovýchodní Moravy, ale také horší než téměř 4 tisíce obcí (Index sociálního vyloučení, ASZ, webové stránky). Z výše uvedeného v Praze působí ve výrazné míře pouze romské a proromské NNO. Rozhodnutí, zda zřídit na obci romského poradce či terénního pracovníka placeného z projektu ÚV, je čistě na rozhodnutí obce, přestože by měla dodržovat zákonem č. 273/2001 Sb. danou povinnost „plnit úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti“. Petr Hušek (2020) spatřuje v rozhodnutí obcí, které se vydávají cestou politikami směrem k Romům se nezabývat, trojí argumentační linii. Nejčastější linií je tzv. inkluzivní argument „rámovaný odmítnutím přiznat Romům práva jako příslušníkům národnostní menšiny“ (tamtéž, str. 436), kdy se odůvodňování představitelů obcí/MČ realizuje na argumentech typu: *nerozdělujeme klienty podle etnika, se všemi pracujeme stejně* apod. Další linií je tzv. pseudokorektní, která se zakládá na představě, že není etické/korektní evidovat osoby na základě etnika a opírá se o podhodnocené výsledky sčítání lidu, které uvádí velmi nízké počty Romů na jejich území. Představitelé tedy argumentaci zakládají na tom, že Romové na jejich území nejsou, a proto nebudou realizovat úkoly napomáhající výkonu jejich práv. Poslední linií je tzv. sociálně prediktivní, která vychází z již

zmíněné školy Marka Jakoubka a Tomáše Hirta a tvrdí, že romství je shodné se sociálním vyloučením či tzv. kulturou chudoby a stačí tedy realizovat politiky vůči osobám nacházejících se v sociálním vyloučení. „Uvedené argumentační linie, problematičnost získání relevantních dat od určitých ORP, zanedbatelné úvazky romských poradců, mohou vyvolávat dojem, že v případě oblasti romské integrace nesestupuje moc shora dolů, z centra na periferii, ale naopak. Centrální úroveň bez legislativní opory, bez politické vůle a finančních nástrojů nemá mnoho možností k zajištění důslednějšího naplňování menšinového zákona a ani k adekvátnímu personálnímu a institucionálnímu zajištění výkonu přenesené působnosti v oblasti romské integrace.“ (tamtéž, str. 437)

5. Dotační tituly

Antropologie považuje granty a dotační tituly za sociokulturní regulativy, které působí na jednání příslušníků určité společnosti. Poskytovatel určuje účel dotace a jeho příjemce by měl svým jednáním účel naplnit v sociální, kulturní či vzdělávací oblasti, účel ale může mít přesah do celé společnosti (K. Šachová, 2011). Evropská unie, Úřad vlády, konkrétní ministerstva, MHMP či tzv. Norské fondy se prostřednictvím dotačních titulů přímo podílejí na realizaci romských politik. V této kapitole bych chtěla zmapovat možnosti, které dotační tituly nabízejí, blíže se podívat na jejich účel a zaměření, a zda cílí na realizaci sociálních služeb, kulturních aktivit, prevenci anticiganismu či podporu participace Romů. Vzhledem k tomu, že lokální pražští aktéři, NNO a MČ, žádají o granty na všech úrovních, tato kapitola se nebude věnovat jen lokálním poskytovatelům (tedy pouze MHMP) ale i ministerstvům, Úřadu vlády a zahraničním poskytovatelům.

5.1. ESF granty

Evropská unie poskytuje dotace prostřednictvím tzv. operačního programu zaměstnanosti, který má za cíl „zlepšení lidského kapitálu obyvatel a veřejné správy v ČR“ a je zaměřený na podporu „rovných příležitostí žen a mužů, adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů, dalšího vzdělávání, sociálního začleňování a boje s chudobou, zdravotních služeb, modernizace veřejné správy a služeb a podporu mezinárodní spolupráce a sociálních inovací v oblasti zaměstnanosti, sociálního začleňování a veřejné správy“ (Dotace EU). Na období 2021–2027 jsou směrem k Romům vypsány tři výzvy s celkovou alokací 341 miliónů korun. Všechny tři níže uvedené výzvy spadají pod rezort MPSV a do kategorie sociálního začleňování, jejichž deklarovaným cílem je začleňování Romů. Romy ESF Granty definují následovně: „Společenství občanů ČR, žijících na jejím území, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi a projevují vůli být považováni za romskou národnostní menšinu a kteří usilují o rozvoj a zachování vlastní svébytnosti, jazyka a kultury“ (Text výzvy č. 044 OPZ+, str. 8). V Praze některé z těchto výzev čerpají následující subjekty: R-Mosty, Slovo 21, RomanoNet, Buči, Jako doma, Romodrom, Tosara, RomPraha, Awen amenca a MPSV. (Seznam operací 21+ 01/12/2023)

5.1.1. Podpora integrace romské menšiny

Výzvou, na kterou je alokováno nejvíce zdrojů, je *Podpora integrace romské menšiny*.

Podporovanými aktivitami výzvy jsou:

- *Podpora činnosti nestátních neziskových organizací v oblasti sledování projevů z nenávisli vůči Romům*

Konkrétně se jedná o monitoring a prevenci anticiganismu, osvětové a advokační aktivity, posilování romských kapacit a poskytování právní pomoci.

- *Podpora komunitní práce a komunitního organizování za účelem zvyšování občanských kompetencí Romů*

Cílem komunitní práce je rozvoj společenství prostřednictvím participace jeho členů a zapojení do řešení témat, která se komunity dotýkají (Gojová, 2006, str. 15). Výzva definuje principy komunitní práce jako aktivizace členů komunity, participace, zplnomocnění, kolektivní spolupráce, práce s místními zdroji, komplexní přístup, sdílená zodpovědnost a celoživotní učení.

- *Podpora služeb pro rodiny s dětmi předškolního a školního věku za účelem posílení rodičovských kompetencí*
- *Podpora činnosti nestátních neziskových organizací v oblasti domácího a genderově podmíněného násilí na lidech z řad romské menšiny (včetně posílení kapacit organizací a práce s oběťmi domácího a genderově podmíněného násilí)*

Aktivity 3) a 4) cílí na realizaci sociálních služeb a osvětu v daných oblastech. (Příloha č. 1 výzvy č.03_22_044, Informace ke spolupráci na evaluaci výzev OPZ+ na podporu integrace romské menšiny, Výzva k předkládání žádostí o podporu Integrace romské menšiny)

5.1.2. Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO

Další výzvou OPZ je *Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO*. Cílem výzvy je „podpora rozvoje a udržitelnosti romských, proromských a střesních romských nestátních neziskových organizací, zejména posilování jejich kompetentnosti, aby efektivně hájily zájmy romské menšiny. Jedná se o podporu personálních kapacit, o podporu a posílení dovedností, prohloubení či navázání spolupráce romských organizací s dalšími aktéry na lokální i národní úrovni, včetně výměny informací a know-how. Pro rozvoj současného trhu NNO je důležitá podpora i spolupráce střesních NNO se svými členy, jejichž zájmy a potřeby střesní organizace hájí. Výzva nabízí romským a proromským nestátním neziskovým organizacím možnost, aby naplnily svůj potenciál a staly se tak stabilizovaným partnerem, neboť proces profesionalizace zvýší autonomii těchto organizací a pozitivně ovlivní jejich efektivitu“ (Výzva k předkládání žádostí o podporu Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO, str. 8). Žadatelem může být romská či proromská organizace, jejíž definici výzva poskytuje. Za proromskou organizaci považuje tu NNO, která explicitně deklaruje, že jednou z jejích hlavních činností je podpora Romů, případně hájení jejich zájmů. Deklarace musí být prokazatelně uvedena ve stanovách či zakládací listině NNO. Romská organizace musí, krom výše uvedeného, splňovat zastoupení Romů ve svém vedení či mezi zakladateli, konkrétně se jedná buď o nadpoloviční většinu mezi zakladateli, či zastoupení min. jednoho Roma ve statutárním orgánu organizace (tamtéž, str. 4–6). Tuto definici budu dále používat, když budu hovořit o romských a proromských organizacích. Z patnácti podpořených organizací mezi romské NNO patří šest (RomPraha, Romodrom, Tuke TV, Romano Jasnica, Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava, Romská zaměstnanecká agentura v ČR).

5.1.3. Systémová opatření v oblasti romské integrace

„Příjemci této výzvy jsou instituce, které jsou nositeli systémových řešení v oblastech sociálního začleňování Romů.“ (Výzva k předkládání žádostí o podporu Systémová opatření v oblasti romské integrace, str. 12) Schválené žádosti o dotační podporu musí přinášet inovativní projekty, nemůže tedy čerpat podporu na pokračování, třeba i úspěšného, projektu z minulého období. Projekt musí navazovat na SRI ÚV a „musí být zaměřeny na oblasti, kde tradiční řešení selhávají“ (tamtéž, str. 5). Projekty musí také prokazatelně buď zlepšit postavení Romů, nebo musí přinést nesporný efekt v realizaci politik (tamtéž, str. 5). Podporovanými aktivitami jsou podpora komunitní práce, aktivizace komunitních lídrů, vzdělávání Romů v oblasti podnikání

za účelem větší uplatnitelnosti Romů na trhu práce, subvence analytické činnosti v oblastech systémového anticiganismu, diskriminace na trhu s bydlením a prostorové segregace a realizace koncepčních opatření v rámci integrace Romů (tamtéž, str. 4). Lze tedy říct, že podporované aktivity velkou mírou cílí na podporu participace Romů, boj proti diskriminaci a systémové změny v těchto oblastech.

5.2. Ministerstva

Dotace směrem k „podpoře projektů integrace příslušníků romské menšiny“ upravuje menšinový zákon, který tvrdí, že cílem podpory je „vyrovnávání podmínek příslušníků romské komunity, zvláště v oblasti vzdělávání a sociální, s důrazem na zamezení společenského vylučování příslušníků romské komunity, postavení romských žen a zajištění spoluúčasti Romů při zavádění integračních programů, vytváření důvěry, porozumění a tolerance ve společnosti, poznání historie a tradic romské kultury, zlepšení komunikace mezi romskou komunitou a většinovou společností“ (§ 19 zákona č. 273).

Poskytovateli těchto dotací by měly podle zákona být MŠMT, MK, MPSV a Úřad vlády (tamtéž). MPSV dotace tímto směrem nevypisuje.

5.2.1. Ministerstvo kultury

Ministerstvo kultury aktuálně vyhlašuje výběrové dotační řízení v oblasti podpory integrace příslušníků romské menšiny. V sekci granty a dotace na webu MK ČR ale není uvedené, zda bylo dotační řízení vypsáno i v loňských letech (zákon ukládá vyhlašování dotačních titulů pro tuto oblast každý rok) a kdo ho pobíral. Dotace jsou určené na „cílenou a aktivní podporu příslušníků romské menšiny v jejich kulturních aktivitách“ (Výběrové dotační řízení integrace příslušníků romské menšiny v roce 2024, str. 1) a podporují následující aktivity:

- umělecké aktivity (divadla, muzea, galerie, knihovny, koncerty, přehlídky, festivaly)
- kulturně vzdělávací a výchovné aktivity (semináře, přednášky, besedy, workshopy)
- odborné studie rozšiřující poznání a podporující bádání o romské kultuře, tradicích a historii
- dokumentace romské kultury (písemný či audiovizuální záznam romských tradic a zvyků)
- ediční činnost (neperiodické publikace)

- kulturní akce směřující k potírání negativních projevů extremismu, rasové a národnostní nesnášenlivosti a xenofobie

(Výběrové dotační řízení integrace příslušníků romské menšiny v roce 2024, str. 1)

5.2.2. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MŠMT vypisuje *Výzvu na podporu integrace romské menšiny*, jejímž cílem je „podpora rozvoje společného vzdělávání romských dětí a žáků v hlavním vzdělávacím proudu a podpora rovných šancí pro získání kvalitního vzdělání“ (Výzva na podporu integrace romské menšiny v roce 2023). *Výzva* disponuje čtyřmi tematickými okruhy se zaměřením na předškolní vzdělávání, spolupráci rodiny a školy, vzdělávání romských žáků v základní škole a podporu úspěšného přechodu a setrvání na střední škole do konce 1. ročníku a volnočasové aktivity. Hlavním cílem výzvy je tedy desegregovat segregované vzdělávání romských žáků. Bohužel nejsou k dispozici informace o evaluaci, subjektech, které výzvu čerpají a o celkovém zhodnocení.

Z účelu menšinového zákona jsou tedy realizovány sociální, kulturní a vzdělávací aktivity, zatímco oblasti postavení romských žen a zajištění spoluúčasti Romů při zavádění integračních programů z prostředků státního rozpočtu realizovány nejsou, přestože to zákon ukládá.

5.3. Úřad vlády

V oblasti Romů realizuje Úřad vlády každý rok tři dotační tituly. ÚV na svém webu definuje cíle programů jako „vytvoření takových podmínek, aby dotčení občané byli schopni se sami aktivně zapojit do překonávání svého nepříznivého postavení ve společnosti a jeho důsledků“. Tato věta implikuje přenášení odpovědnosti za nerovné postavení ve společnosti na diskriminovanou skupinu namísto na realizátory (systémové) diskriminace. Realizované projekty jsou ale tradičními nástroji, které lze využít na podporu Romů.

5.3.1. Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce

Tento projekt poskytuje dotace neziskovým organizacím; jeho účelem je „poskytnout podporu a pomoc Romům s cílem předcházet sociálnímu vyloučení a odstraňovat jeho důsledky“ (Výzva k podání žádosti o poskytnutí dotace v rámci dotačního programu Prevence sociálního

vyřazení a komunitní práce, str. 2). Žadatel může o tuto dotaci žádat buď na projekty, které využívají komunitní práci směrem k romské komunitě/komunitám, či na projekty, které realizují sociální služby směrem k Romům a které vedou k prevenci či zmírnění sociálního vyřazení (tamtéž, str. 3).

Aktuálně žádá z neziskových organizací v Praze nevyužívá tento dotační titul (Výsledky dotačního řízení pro rok 2023 programu Prevence sociálního vyřazení a komunitní práce).

5.3.2. Podpora terénní práce

O podporu ke zřízení terénního pracovníka, který bude podporovat primárně Romy, si může požádat pouze obec. Terénní pracovník realizuje doprovody, dochází do domácího prostředí a podporuje klienty v oblastech vzdělávání, zaměstnanosti, zdraví, bydlení, chudoby a diskriminace (Výzva k podání žádosti o poskytnutí dotace v rámci dotačního programu Podpora terénní práce pro rok 2024; čj. 32583/2023-UVCR, str. 2–3).

V HMP tuto podporu čerpá pouze MČ Praha 14.

5.3.3. Podpora koordinátorů pro romské záležitosti

Výzva k podání žádosti o poskytnutí dotace v rámci dotačního programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti upravuje agendu romského koordinátora, kterému jsme se již věnovali v předchozí kapitole. Tato podpora tedy cílí na financování pozice KRK, alokace je 500 000,- na rok na plný úvazek KRK.

MHMP ale tuto dotaci nečerpá a 0,5 úvazku KRK financuje ze svých prostředků.

5.4. MHMP

Magistrát vypisuje každý rok *Program podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy*, o který mohou žádat NNO a městské části a který poskytuje finanční podporu v oblasti I. za účelem pořádání kulturních a společenských akcí, které jsou vykonávány ve prospěch národnostních menšin (Program podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy pro rok 2024, str. 3). Konkrétně se jedná o prezentace národnostních menšin, společenské a kulturní akce zaměřené na tradice a hodnoty dané menšiny, celoroční činnosti organizací konkrétních menšin, interkulturní programy, semináře, přednášky apod. V oblasti II. se jedná o

publikační činnost směrem k národnostním menšinám a v oblasti III. o dlouhodobé projekty a akce, které prezentují národnostní menšiny (tamtéž, str. 3–4).

V roce 2023 byl dotací podpořen ÚMČ Praha 4 na realizaci akce Romský bašavel a ÚMČ Praha 14 na akci Setkání kultur, v rámci níž se slavil i Mezinárodní den Romů. V rámci neziskového sektoru a v oblasti Romů čerpaly dotaci čtyři subjekty, ARA ART na realizaci 9. ročníku Mezinárodního dne Romů, Čhavorikano Luma na vydání CD romského folklóru, European people na vytvoření rozhlasové hry *O Čendeš* spisovatelky Ivety Kokyové a Romano džaniben na publikační činnost (Příloha č. 2 k usnesení Zastupitelstva HMP č. 3/15 ze dne 27. 4. 2023, Příloha č. 3 k usnesení Zastupitelstva HMP č. 3/15 ze dne 27. 4. 2023, Příloha č. 6 k usnesení Rady HMP č. 609 ze dne 11. 4. 2023).

5.5. Fondy EHP a Norska

Island, Lichtenštejnsko a Norsko se prostřednictvím vypisovaných dotačních titulů snaží o snižování hospodářských a sociálních rozdílů v Evropském hospodářském prostoru (webové stránky Fondy EHP a Norska). V programu lidská práva aktuálně běží tři oblasti projektu *Inkluze Romů a posilování jejich postavení s celkovou alokací přes 100 miliónů korun.*

5.5.1. Podpora romských platform v krajích a na místní úrovni

Tato oblast navazuje na SRI ÚV a jejím cílem je vytvořit platformy romských a proromských organizací a zástupců Romů, které se budou účastnit jednání orgánů obcí, jako jsou například výbory či pracovní skupiny a budou zde artikulovat návrhy v oblasti politik a opatření vztahujících se k Romům. Hlavním cílem je budovat romskou občanskou společnost. Žadatelem může být organizace, která spolupracuje s minimálně dvěma dalšími romskými či proromskými organizacemi a minimálně jedním krajem či ORP (v Praze s MHMP či MČ). Žadatel musí založit romskou platformu a k tomu si vybrat jednu z následujících volitelných aktivit: prohlubování znalostí o Romech mezi orgány veřejné správy, podporu implementace SRI, navrhování politik realizujících cíle SRI, realizaci workshopů či kurzů podporujících integraci Romů, přípravu aktivit směřujících ke zmocňování Romů a zvyšování jejich kompetencí v např. politické oblasti, realizaci komunitní práce, přípravu aktivit zlepšujících vztahy mezi Romy a Neromy či prezentaci dobrých příkladů (Otevřená výzva k předkládání žádostí o grant na projekty z Norských fondů 2014-2021, Podpora romských platform v krajích a na místní úrovni, str. 2–5).

V Praze je realizátorem tohoto projektu RomPraha ve spolupráci s organizacemi ARA ART, ARBESÁČKY, Identity Prague, Julius, ÚMČ Praha 7, Mind Gym, Náš svět, Slovo 21, Unie národnostních menšin. Kromě pravidelného setkávání zapojených organizací nad různými tématy, např. situací romských uprchlíků z Ukrajiny či implementace SRI HMP, připravují workshopy a manuál pro úředníky, kteří pracují s Romy (Společně rozvíjíme romskou občanskou společnost, webové stránky Fondy EHP a Norska).

5.5.2. Budování kapacit romských poradců

Tento dotační titul, který má za cíl „budování kapacit pracovníků ORP (romských poradců) za účelem zajištění úkolů napomáhajících výkonu práv příslušníků romské menšiny a integrace příslušníků romské komunity do společnosti, dle zákona č. 273/2001 Sb.“ jsem již představila v kontextu MČ Prahy 3, která je jediným subjektem, který ho na úrovni HMP čerpá (Otevřená výzva k předkládání žádostí o grant na projekty z Norských fondů 2014–2021, Budování kapacit romských poradců, str. 2).

5.5.3. Tvorba motivačních prázdninových programů a mimoškolních aktivit pro romské děti

Poslední z projektů tzv. Norských fondů má za cíl skrze realizaci motivačních prázdninových programů a mimoškolních aktivit motivovat romské děti ke studiu, popularizovat vzdělávání a odstraňovat segregaci. Dalším cílem je propojovat školy s rodinami. Projekt cílí na NNO a školy (Otevřená výzva k předkládání žádostí o grant na projekty z Norských fondů 2014–2021, Tvorba motivačních prázdninových programů a mimoškolních aktivit pro romské děti, str. 2).

5.6. Závěry analýzy dotačních fondů

Z mapování dotačních fondů, které cílí na Romy, vychází, že ESF granty přestože spadají do kategorie sociálního začleňování, ve velké míře cílí na podporu participace Romů a systémových změn v oblasti anticiganismu, částečně i na realizaci sociálních služeb. Granty ÚV cílí převážně na Romy, kteří se nacházejí v ohrožení sociálním vyloučením a realizují zákonem dané povinnosti jako je financování KRK, v Praze ale nejsou téměř využívány. Grant MHMP poskytuje podporu na kulturní, společenské a vědecké aktivity, podobně je tomu u MK. Tzv. Norské fondy cílí také na participaci Romů, suplují stát ve zřizování romských poradců a

realizují mimoškolní aktivity skrze školy a neziskové organizace. Přestože menšinový zákon upravuje vyhlašování dotací, které by měly Romy podporovat, jen malá část z nich je opravdu realizována.

Přestože to není cílem práce, je zajímavé sledovat, jak je vymezena cílová skupina různých subjektů/dotačních titulů. O vytvoření podmínek k tomu, aby Romové měli možnost tvořit občanskou společnost a participovat na politikách, se snaží převážně zahraniční zdroje, zatímco stát cílí spíše na sociální začleňování těch Romů, kteří se nacházejí v sociálním vyloučení. MHMP jde vlastní cestou a podporuje kulturní, osvětové aktivity konkrétních národnostních menšin; explicitně směrem k Romům žádný dotační titul nevypisuje. Ostatní dotační tituly obecně směrem k národnostním menšinám jsem již vzhledem k rozsahu práce nemapovala.

6. Nestátní neziskové organizace

Hyánek (2015, str. 11–12) vymezuje NNO jako organizaci, která vznikla dobrovolně, disponuje organizační strukturou, např. správní radou, nevytváří zisk, je institucionalizovaná, ale nezávislá na vládě. Rakušanová (2007, str. 29) považuje role neziskových organizací v moderních demokraciích zejména za roli participativní – neziskové organizace prostřednictvím občanů dokáží definovat problém a podílet se na jeho řešení a za roli servisní, jelikož neziskové organizace poskytují efektivní, levnější a cílenější služby tam, kam stát nedosáhne či vůči cílovým skupinám, které vypadávají ze standardní sítě podpory.

V kapitole o dotačních titulech jsem se již věnovala definici romských a proromských organizací. Role neziskových organizací v systému podpory vůči Romům je nezastupitelná, což platí i na území hl. m. Prahy. Skrze romské a proromské organizace jsou realizované participativní a servisní aktivity směrem od Romů k Romům a k vládě.

6.1. Oslovené organizace

SRI HMP disponuje přílohou „přehledu organizací pracujících s Romy v Praze“. Jedná se o 51 organizací. Přehled již není aktuální. Od té doby v Praze začala působit např. organizace Tosara a další, ale stále se jedná o cenný materiál, který organizace sdružuje. Přehled rozděluje organizace dle aktivit, které realizují. Nejvíce – třicet pět – organizací se zabývá vzděláváním, stejný počet prevencí, zdravím (vč. psychického) a sociálně nežádoucími jevy, třicet čtyři organizací poskytuje sociální služby v oblasti rodinné politiky, dvacet pět vykazalo činnosti směrem ke kultuře, sportu a volnému času, devatenáct organizací se zabývá oblastmi zaměstnání a bydlení, šestnáct se zaměřuje na emancipaci a participaci Romů a třináct na prevenci a obranu proti násilí a diskriminaci.

Z přehledu SRI HMP jsem oslovila organizace, které disponovaly e-mailovým spojením, tedy 39 organizací s dotazy na cíle této práce. Obdržela jsem deset odpovědí.

„Z mého pohledu je zatím Romů, kteří mají vliv na dění v české společnosti nebo se nějak výrazněji zapojují do politického, ekonomického, společenského, popř. kulturního života společnosti žalostně málo; přesto v sobě živím naději, že je zde nemalé množství zajímavých počínů a projektů, které by časem vést k nepatrnému zlepšení.“ (organizace 1, proromská NNO)

„Romové participovat mohou, stejně jako kdokoliv jiný, skrze standardní cesty a způsoby. Budou se ale pravděpodobně potýkat s větším tlakem, despektem a hůře dostupnými službami pro důstojný osobní život (vzdělávání, bydlení, latentní i otevřený rasismus).“ (organizace 2, proromská NNO)

S tím souvisí i počet Romů, kteří v daných organizacích působí. Z deseti organizací na dotaz, zda v jejich organizaci pracují Romové, odpověděly tři kladně.

„V současnosti máme pouze jednu romskou kolegyni a mezi externími spolupracovníky naší organizace je cca 5 Romů.“ (organizace 1, proromská NNO)

„Ano. Ve všech složkách. Cca 15% zaměstnanců.“ (organizace 2, proromská NNO)

„Ano, v naší organizaci pracují Romové, a to ve většinovém zastoupení (9 z 12 zaměstnanců).“ (organizace 3, romská NNO)

Vzhledem k tomu, že tato práce má za cíl představit podobu politik HMP směrem k Romům, ptala jsem se zástupců NNO, zda jim chybí nějaká služba či projekt cílený na Romy.

„Myslím si, že chybí výzvy, které by financovaly práci s romštinou, s jazykem Romů, kterým mluví čím dál méně Romů a tento neblahý trend dramaticky akceleruje. Jinak jsem v zásadě pro, aby bylo naprosté minimum výzev, které financují programy, projekty, aktivity atp. pouze pro Romy, – ano existují výjimky, ale v zásadě si ze své zkušenosti přeji, abychom z veřejných peněz realizovali projekty, činnosti atd., kterými se také podpoří Romové, nicméně nebudou v tom samotní, ale spolu s dalšími potřebnými z jiných národností, menšin, popř. i z majority.“ (organizace 1, proromská NNO)

„Mezi našimi klienty je mnoho Romů. Nepřipadá mi, že by těmto lidem chyběl nějaký specifický program či projekt. Ale dokážu si představit, že zapojení členů romských komunit do stávajících služeb by mohlo zvýšit využívání a dosah stávajících služeb.“ (organizace 4, proromská NNO)

„Ano, chybí nám jakákoliv afirmativní aktivita ze strany školských orgánů/veřejné správy pro vyrovnání příležitostí romských dětí při studiu ZŠ, SŠ, VŠ i v předškolním vzdělávání a rovněž chybí reálné hlídání diskriminace v přístupu k nájemnímu bydlení.“ (organizace 2, proromská NNO)

„Ne, v případě potřeby odkazujeme na romské organizace, ale nemáme zpětnou vazbu, jestli byli klienti spokojeni.“ (organizace 5)

„Myslím, že se neřeší situace plnění školní docházky Romů, což pak souvisí i s jejich budoucností a zapojením do společnosti a participace.“ (organizace 6)

Na můj hlavní dotaz, jak zástupci organizací vnímají cíle současně nastavených politik vůči Romům a kam podle nich směřují, většina z oslovených odpověděla, že neví, jak k této oblasti stát či město přistupuje, a tudíž neznají jejich cíle (organizace 1, 3, 5, 8, 9, 10). Objevilo se i několik specifických odpovědí; ředitel jedné proromské organizace na tento dotaz reagoval tak, že má „k reálnému vlivu ‚konceptů a strategií‘ na soc. začleňování obecně značný despekt“ (organizace 2, proromská NNO). Z jiné organizace zaznělo, že jsou aktuálně politiky zaměřené zejména na uprchlíky z Ukrajiny, což upozaduje další cílové skupiny včetně Romů (organizace 6). A na závěr se objevil jeden negativní pohled na situaci romských a proromských neziskových organizací:

„Nastavení politik je v podstatě kladné ve smyslu spolupráce s romskými organizacemi. Bohužel samotní zástupci romských organizací vyvířejí mezi sebou silné konkurenční boje, které mají za následek zmatek nebo negativní přístup politiků. Samozřejmě, že existují výbory národnostních menšin, které poskytují podněty, návrhy na vytváření strategie. Bohužel se předmětní strategie nevytváří s regionálními organizacemi u kulatého stolu. Jedná se spíše o komunitu spolků, která nemá zájem o spolupráci s většinovou komunitou proromských organizací. Tím spíš, že si chrání své dotační tituly.“ (organizace 7, proromská NNO)

V Praze je celkově větší množství romských a proromských organizací, které se zabývají sociálními službami a vzděláváním, nežli emancipačními aktivitami a obranou proti rasismu a předsudečnému násilí, přesto ale působí v HMP i řada těchto organizací. Na základě dotazníkového výzkumu s otevřenými otázkami lze říct, že zástupci organizací nevidí možnosti participace Romů příliš pozitivně. Ve většině organizací, od kterých jsem získala odpověď, navíc Romové nepracují. Co se týče služeb a projektů, které organizacím směřem k Romům chybí, zaujaly mě afirmativní akce vyrovnání příležitostí romských dětí při studiu ZŠ, SŠ, VŠ i v předškolním vzdělávání a reálné hlídání diskriminace v přístupu k nájemnímu bydlení, jelikož to vychází i z dat MŠMT k segregovanému vzdělávání (Výzkumná zpráva: Analýza příčin vyššího podílu romských žáků, str. 12) a v oblasti bydlení z dat SRI HMP či práce Roberta Oláha k diskriminaci Romů v přístupu k bydlení (SRI HMP, str. 92, Oláh, 2020). Velmi zajímavé je i to, že některé organizace zaslaly na prosbu o reakci na dotazy odmítavou odpověď odůvodněnou tím, že nesledují etnicitu svých klientů, ačkoliv se jedná o organizace, které SRI HMP mapuje právě pro jejich aktivity směřem k Romům. Malé povědomí o politikách vůči Romům může být zapříčiněné např. tím, že politiky směřem od jejich realizátorů

nejsou dostatečně artikulované či jsou pro samotné realizátory nejasné. Dále někteří respondenti tematizovali potřebu projektů směrem k romštině či narovnávání přístupu ve vzdělávání, přestože takové výzvy existují (např. stipendia Romea, výzva MŠMT). I to se dá vysvětlit malým povědomím a nízkou úrovní komunikace od poskytovatelů grantů směrem k NNO.

7. Kvalitativní rozhovory

V této části bych ráda prezentovala závěry z rozhovorů, které jsem vedla s aktéry politik směrem k Romům. Jak jsem již zmiňovala v metodologické části, vzhledem k charakteru práce pro mě bylo nutné oslovit respondenty, kteří se v politikách vůči Romům pohybují a spoluvytvářejí je a mohou přinést romskou perspektivu.

Rozhovor jsem realizovala s krajským romským koordinátorem, členem Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, který se podílí na implementaci SRI HMP, působí v pražské NNO a pohybuje se na MHMP a se dvěma respondenty z řad romských NNO, která má každá velmi odlišné zaměření.

S respondenty jsem se bavila o jejich roli v systému politik a následně jsem se jich ptala, zda v Praze postrádají nějakou službu, projekt nebo možnosti na poli romských a proromských politik. Respondent 1 z pražské romské NNO, která se zabývá kulturou a aktivismem, postrádá služby pro osoby, které trpí vícečetnou diskriminací (diskriminace na základě více faktorů např. etnicity, zdravotního znevýhodnění, genderu, třídy apod.). Chybí mu v Praze programy pro romskou střední třídu či obecně fokus na tuto skupinu; absencí zájmu o romskou střední třídu jsme se zabývali i v dalších oblastech rozhovoru. Vyzdvihl také potřebu solidních ubytovacích zařízení (např. typu azylových domů či ubytoven) pro muže. Poukazuje na to, že se v těchto zařízeních kumuluje chudoba a patologické jevy a že je potřeba mít možnost ubytování pro osoby, které se nacházejí pouze v bytové nouzi, ne v sociálním vyloučení. Respondent KRK by považoval za vhodné rozšíření týmu na MHMP minimálně o dvě osoby. Chybí mu také fokus na komunity a komunitní práci, která se v Praze nerealizuje, přitom vytváření zdravých komunit považuje za prevenci nežádoucích jevů a za prostor pro vytváření společné soudržnosti. Respondentce 2, která se v rámci pražské romské NNO zabývá realizací projektů od terénní práce přes podporu zdraví až po centrum pro ukrajinské uprchlíky, chybí zejména finanční prostředky, případně projekty na rekvalifikaci, které jsou v Praze velmi omezené.

Respondentka 2 tvrdí, že finanční prostředky chybí také z důvodu „monopolu“ velkých proromských organizací, což potvrzuje i respondent 1, který si myslí, že pro malé a romské organizace je mnohem těžší dostat se k velkému dotačnímu titulu. Samotné rozdělení na romské a proromské organizace, kdy v proromských „*skoro třeba nemusíte ani zakopnout o Roma a těm se vede samozřejmě dobře*“, považuje za nešťastné, jelikož pak romské organizace nemají v žádostech o dotační tituly žádné výhody. Obecně je k proromským organizacím pracujícím s Romy kritický. Domnívá se, že většina z nich se věnuje pouze sociálnímu vyloučení, a přesto

se počet vyloučených lokalit a osob v nich žijících zdvojnásobil (od r. 2006, data GAC spol. s.r.o.). Upozorňuje na to, že kdyby ti lidé, kteří díky práci s Romy mají (celkem) úspěšné kariéry, byli Romové, tak by – kromě zdvojnásobení počtu SVL – vznikla i silná romská střední třída. Respondent KRK tzv. etnobyznys tematizoval také a upozorňoval na velké neziskové organizace, které mají obrat třeba 70 milionů ročně.

Respondentů jsem se ptala, jak vnímají SRI HMP a co považují za její cíle. Respondent 1 zmínil, že nemá pocit, že by se od schválení první romské strategie (Koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti schválená v roce 2000) koncepčně něco zásadně měnilo. Také mu v dokumentu chybí samostatná kapitola ke kultuře, jelikož si nemyslí, že by měla kultura spadat pod oblast emancipace. Respondent KRK připomíná, že se jedná o doporučující dokument a považuje za jeho největší limit právě nevymahatelnost. Respondent 4, který se na tvorbě a implementaci SRI HMP podílel a podílí, sdělil, že strategie primárně řeší sociální oblast, což vysvětluje následovně:

„Řešíme víc zřejmě asi sociální věci než ty emancipační nebo kulturní. My si musíme nejdřív rozdělit úkoly a říct si, co ty lidi trápí. Nejvíce je trápí bydlení, udržení bydlení, zaměstnání, vzdělávání a potom až někde ty kulturně emancipační věci. Ale neříkám, že nejsou prioritní. Pokud ti lidé bydlí, mají nějak stabilizovanou situaci, tak se zdá, že nepotřebují pomoci v té sociální oblasti. Ale to je omyl, protože se musí udržet v systému, takže nějakou pomoc potřebují. A to už je asi ta kulturně emancipační oblast, která musí jít ruku v ruce s tou sociální. A musíme to dobře nastavit.“

Tím se dostáváme i k samotným cílům politik HMP směrem k Romům. Respondentka 2 nemá pocit, že by cíle byly dobře nastavené a někam se posouvaly.

„Politici mají vždycky cíle jasně stanovené před volbami. A to jenom proto, aby upoutali pozornost a aby si získali voliče z řad Romů. Ale jinak to moc nevidím dobře. Není politická vůle těm lidem pomáhat.“

Respondent KRK míní, že se cíle velmi liší dle jejich realizátorů. Každá městská část, každý politik to vnímá jinak. Jedinou jistotu spatřuje v tom, že to bude každé čtyři roky jiné.

Respondent 1 považuje za hlavní cíl proromských politik sociální integraci.

„Všechny ty politiky se především zabývají právě tím sociálním vyloučením a od toho už bychom měli také upustit. Nebo ne úplně, že? Protože sociální vyloučení je problém. Ale je potřeba o tom přemýšlet v celém širokém spektru. Je potřeba saturovat sociální vyloučení. Musíme mít

sociální pracovníky. Ale je potřeba také pracovat se střední třídou. Je potřeba také pracovat s velmi zranitelnými skupinami.“

V otázce možného původu tohoto trendu a v souvislosti s tematikou Romů ohrožených sociálním vyloučením respondent 1 uvedl:

„Velký vliv na to měl Člověk v tísni (tj. škola Marka Jakoubka a Tomáše Hirta, pozn. autorky) před těmi 20 nebo 30 lety, kdy tu politiku nastavovali. Šlo jim o to sociální vyloučení, a ne o romství. A možná se to stále drží, protože řada lidí tvrdí, že sociální vyloučení nemá co do činění s etnicitou. Ať mi potom někdo vysvětlí, proč 90% možná 95% všech, se kterými pracuji, jsou Romové. Proč nemáme ghetta jenom chudých, ale různobarevná? Proč máme ghetta jenom romská? To znamená, že ta etnicita v tom evidentně roli hraje. Protože řada z nich by se do toho problému třeba díky tomu, že by nebyli Romové, vůbec nedostala.“

Poslední oblastí, kterou jsme s respondenty probírali, je participace Romů, její možnosti a limity. Respondentka 2 považuje současný stav, když využijeme typologii Sherry Arnstein, za tzv. *konzultaci* – politici si Romy vyslechnou, ale jejich požadavky se neřídí a ty vyzní do ztracena. Respondent KRK tvrdí, že neromské prostředí Romům participovat nedovoluje, systém je pro ně neprostopupný a to i přesto, jak dlouhou cestu již ušli.

„Ten systém to nedovolí. Systém musí vytvořit podmínky pro to, aby Romové mohli na něčem participovat. To znamená, že přestanou tvrdit, že Romové nejsou dostateční odborníci na různé pozice, což se děje dnes a denně. Není to pravda. Tak to bylo velmi dávno. Dnes již jsou odborníci ve svém oboru. Není jich sice ještě pořád tolik, ale už jich je více, než jich bylo třeba před deseti či patnácti lety. A jestli nejsou odborníci, tak minimálně mají nějaký hodnotný názor, který je relevantní. A dneska to již vidíš na stipendijním programu Romey. Vidíš to na tom počtu vysokoškoláků, kteří studují různé obory. Vidíš to i na nějakých úřadech, kde Romové pracují. A hlavně vidíš tu komunitu těch chytrých mladých perspektivních lidí. Romové již ten posun udělali sami za sebe, teď je řada na tom neromském prostředí, které je jediné, které ty možnosti může poskytnout a zatím neposkytuje.“

Podobně to vnímá i respondent 1, který upozorňuje na to, že když zazní výtky k různým institucím, které realizují politiky směrem k Romům, že mezi sebou Romy nemají, vysvětlují to domnělým nedostatkem romských expertů. To považuje respondent 1 za čirý populismus a znovu upozorňuje na obrovské množství Neromů, kteří se živí romskou integrací. Má pocit, že Neromové nejsou zvyklí jednat s Romy v manažerských pozicích a je pro ně jednodušší jednat o Romech s Neromy. K tomuto tématu přispívá příkladem, že by také nevedl neziskovku pro

nevidomé bez účasti nevidomých, jelikož přece nezná jejich potřeby a životní zkušenosti. V rámci typologie Sherry Arnstein se dle respondenta 1 nacházíme ve fázi *umístění*, kdy sice máme Radu vlády pro záležitosti romské menšiny, vládní zmocněnkyni pro záležitosti romské menšiny, „*vlastně my můžeme mít všechno, co si řekneme, ale když nebudou mít ten aparát, když nebudou mít lidi kolem sebe, když nebudou mít moc něco rozhodnout, reálně něco změnit, tak je to fajn, ale vlastně nám to nepomůže. Jsme v deklarativní rovině, ne v té reálné.*“

Závěr

V této práci jsem se věnovala podobám a nástrojům politiky v hlavním městě Praze směrem k Romům. Městské části tyto politiky realizují především na sociálních odborech. Průměrná výše úvazku, která se agendou vůči Romům zabývá, většinou kumulativně s jinou agendou a dalšími cílovými skupinami, je 1,0. Městské části, až na výjimky, nevyužívají nástroje, které jim poskytují dotační tituly a doporučuje Magistrát hlavního města Prahy (jako jsou mimo jiné romští poradci a romští terénní pracovníci). MHMP také nevyužívá dotačních titulů poskytovaných např. Úřadem vlády a krajského romského koordinátora zaměstnává pouze na 0,5 úvazku. Aktuálně je velkou agendou MHMP směrem k Romům implementace *Strategie romské integrace*. SRI HMP se ale zaměřuje především na Romy ohrožené sociálním vyloučením a pouze v symbolické míře cílí na participaci Romů. Menšinový zákon ukládá ministerstvům a Úřadu vlády vypisování dotačních titulů určených na romskou integraci, ty ale nejsou v Praze téměř využívány. Zástupci romských a proromských neziskových organizací neznají cíle politik směrem k Romům a většina z nich se rovněž zabývá saturací sociálního vyloučení.

Závěrem bohužel musím potvrdit svou počáteční hypotézu. Politiky směrem k Romům v HMP jsou realizované na základě sociální politiky, nebo vůbec. Jen výjimečně můžeme nacházet odlišné směry. Oblast politické inkluze, participace či komunitní práce je v určité míře realizována např. zahraničními dotačními tituly a některými NNO a kulturní aktivity vykonává MHMP a další NNO. Rozhodnutí o realizaci politik směrem k Romům je celé na představitelích městských částí, kteří často na základě např. „inkluzivní“ argumentace nerealizují tyto politiky vůbec, přestože jim to ukládá zákon. MHMP ani stát ale nemají nástroje, jak tyto aktivity nějakým způsobem vymáhat. Stejně tak tomu je i u cílů SRI HMP, které jsou nevymahatelné a celé stojí na rozhodnutí městských částí, škol, odborů MHMP a neziskového sektoru zapojit se do realizace konkrétních cílů. V případě SRI HMP jsou cíle rovněž realizovány převážně nástroji sociální politiky.

Z těchto závěrů může vyplývat, že Romové nejsou autoritami přijímáni jako jiná národnostní menšina se svými požadavky na „zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo“ (webové stránky, ÚV, národnostní menšiny). Jsou spíše považováni za recipienty sociálních služeb, což dále podtrhuje jejich systematické politické a kulturní vylučování z veřejného prostoru a svědčí to o soustavném udržování nerovných pozic.

Z teoretické části a kvalitativních rozhovorů vychází, že participace Romů je dle typologie Sherry Arnstein někde mezi čtvrtou a pátou příčkou, tedy *konzultací* a *umístěním*, což jsou pouze symbolické akty deklarativní participace stojící před reálnou participací, která by opravdu mohla Romy zapojit do struktury politik. Potvrzuje to absence participace ve strukturách městských částí a jejich strategických dokumentech, pouze symbolické a nedostatečné cíle v oblasti participace v SRI HMP, aktuální stav podílu Romů ve strukturách politik a samotné vyjádření těch Romů, kteří do těchto politik pronikli a se kterými jsem vedla rozhovor.

Zdroje

Odborné publikace:

ARNSTEIN, Sherry R. *A Ladder of Citizen Participation*, JAIP, 1969, ročník 35, č. 4

BARŠA, Pavel. *Cesty k emancipaci*. Praha: Academia, 2015. XXI. století. ISBN 978-80-200-2466-4.

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 1999, 347 s. ISBN 80-85959-47-X.

DUKOVÁ, Ivana; DUKA, Martin a KOHOUTOVÁ, Ivanka. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

FRASER NANCY. *Identity, Exclusion, and Critique: A Response to Four Critics*. In: European Journal of Political Theory. Volume 6. 2007.

GOJOVÁ, A. 2006. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7368-154-4.

HUŠEK, Petr. *Pozice romského poradce jako příklad regionální disparity romské integrace*. In: XXIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků. Brno. Masarykova univerzita Ekonomicko-správní fakulta Katedra regionální ekonomie a správy. 2020.

HYÁNEK, Vladimír. *Neziskové organizace: teorie a mýty*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2011. ISBN 978-80-210-5651-0.

HIRT, Tomáš a JAKOUBEK, Marek (ed.). *"Romové" v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-76-8.

JAKOUBEK, Marek a HIRT, Tomáš (ed.). *Romové: kulturologické etudy: (etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-83-X.

KOLOMAZNIKOVÁ, Barbora. *Problematika romských rodin v kontextu gentrifikace pražské čtvrti Smíchov*. Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni Fakulta filozofická. 2020.

RAKUŠANOVÁ, P.: *Povaha občanské společnosti v České republice v kontextu střední Evropy*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2007.

PÁŠIAK, J., 2002: *Občianska spoločnosť v kontexte vývoja sídelných štruktúr*. In: Sociológia 34, 2002, č. 5

SOCIOKLUB. Sešity pro sociální politiku. *Romové v České republice*. Praha: Socioklub, 1999. ISBN: 90-902260-7-8

STRUSSOVÁ, M., PETRÍKOVÁ D. 2009. *Možnosti a predpoklady občianskej participácie v udržateľnom sídelnom rozvoji*. Sociológia 41 (4)

WALACH, Václav. *(Ne)bezpeční Romové? Analýza významu bezpečnosti ve vztahu k Romům ve vládních dokumentech České a Slovenské republiky*. Sociológia [online]. Sociologický ústav - Slovenská akadémia vied, 2016, 48(2), 172-191 [cit. 2023-02-16]. ISSN 0049-1225.

Legislativa, strategické dokumenty, zápisy z jednání, dotační výzvy:

Zákon č. 273/2001 Sb. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

§67 Zákon 129/2000 Sb. o krajích

Metodika k zabezpečení výkonu agendy integrace příslušníků romské komunity do společnosti. Úřad vlády ČR, Sekce pro lidská práva.

Národnostně menšinová politika České republiky - Základní dokumenty. Vydal Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny v Úřadu vlády ČR, Praha 2003.

Strategie romské integrace v hlavním městě Praze pro roky 2022 – 2030

Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030

Prezentace Centra sociálních služeb, Strategie romské integrace v hlavním městě Praze pro roky 2022 – 2030, 15. 6. 2023

Program jednání Poradního sboru pro záležitosti romské menšiny HMP, ze dne 27. 4. 2023

Program jednání Poradního sboru pro záležitosti romské menšiny HMP, ze dne 5. 10. 2023

Metodika k zabezpečení výkonu agendy integrace příslušníků romské komunity do společnosti. Úřad vlády ČR, Sekce pro lidská práva.

Příloha č. 1 výzvy č.03_22_044 Popis podporovaných aktivit (doplnění bodu 4.1 výzvy), dostupné

z

<https://www.esfcr.cz/documents/21802/19181924/P%C5%99%C3%ADloha+%C4%8D.+1+-+Popis+aktivit+%28dopl%C4%9Bn%C3%AD+vodu+4.1+v%C3%BDzvy%29.pdf/4c639a8e-799d-44d8-b0ef-007f5678a4b6>

Informace ke spolupráci na evaluaci výzev OPZ+ na podporu integrace romské menšiny, dostupné z

<https://www.esfcr.cz/documents/21802/19181924/Informace+ke+spolupr%C3%A1ci+na+evaluaci+-+integrace+romsk%C3%A9+men%C5%A1iny/94352c3c-a526-4741-9d68-13835fa2f5bb>

Výzva k předkládání žádostí o podporu Integrace romské menšiny, dostupné z <https://www.esfcr.cz/documents/21802/19181924/V%C3%BDzva+044+OPZ%2B.pdf/33e13cca-8c0f-4857-856d-9770b47a0f8e>

Výzva k předkládání žádostí o podporu Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO, dostupné z <https://www.esfcr.cz/documents/21802/19101490/Text+v%C3%BDzvy+%C4%8D.+042+OPZ%2B.pdf/0a229c79-7a0a-4241-a70b-9be059ec335c>

Výzva k předkládání žádostí o podporu Systémová opatření v oblasti romské integrace, dostupné z <https://www.esfcr.cz/documents/21802/19116957/Text+v%C3%BDzvy+%C4%8D.+053+OPZ%2B/a69b31b2-ffd6-4d95-bcc8-875e06c4da02?t=1695301549173>

Výzva k podání žádosti o poskytnutí dotace v rámci dotačního programu Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce pro rok 2024; čj. 30496/2023-UVCR, dostupné z https://vlada.gov.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dotace/prevence/Vyzva_2024_Prevence-socialniho-v-yloucení-a-komunitni-prace.pdf

Výsledky dotačního řízení pro rok 2023 programu Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce, dostupné z https://vlada.gov.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dotace/prevence/Konecni-vysledky_Prevence.pdf

Příloha č. 2 k usnesení Zastupitelstva HMP č. 3/15 ze dne 27. 4. 2023, dostupné z https://www.praha.eu/file/3587637/Opatreni_I._dotace_mestskym_castem.pdf

Příloha č. 3 k usnesení Zastupitelstva HMP č. 3/15 ze dne 27. 4. 2023, dostupné z https://www.praha.eu/file/3587635/Opatreni_I._dotace_nad_200_000_Kc.pdf

Příloha č. 6 k usnesení Rady HMP č. 609 ze dne 11. 4. 2023, dostupné z https://www.praha.eu/file/3581210/Opatreni_II._dotace_do_200_tis._Kc.xls.pdf

Program podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy pro rok 2024, dostupné z https://www.praha.eu/file/3640103/schvalene_podminky_DP_NM.pdf

Výzva k podání žádosti o poskytnutí dotace v rámci dotačního programu Podpora terénní práce pro rok 2024; čj. 32583/2023-UVCR, dostupné z https://vlada.gov.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/Vyzva_Terenni-prace_2024.pdf

Výzva k podání žádosti o poskytnutí dotace v rámci dotačního programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti pro rok 2024; čj. 32589/2023-UVCR, dostupné z https://vlada.gov.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dotace/podpora-koordinatoru/Vyzva_2024_KRKO.pdf

Otevřená výzva k předkládání žádostí o grant na projekty z Norských fondů 2014-2021, Podpora romských platforem v krajích a na místní úrovni, dostupné z <https://www.eegrants.cz/cs/programy/lidska-prava/vyzvy/2020/inkluzeromu-a-posilovani-jejich-postave-3086>

Otevřená výzva k předkládání žádostí o grant na projekty z Norských fondů 2014-2021, Budování kapacit romských poradců, dostupné z <https://www.eegrants.cz/cs/programy/lidska-prava/vyzvy/2020/inkluzeromu-a-posilovani-jejich-postave-3086>

Otevřená výzva k předkládání žádostí o grant na projekty z Norských fondů 2014-2021, Tvorba motivačních prázdninových programů a mimoškolních aktivit pro romské děti, dostupné z <https://www.eegrants.cz/cs/programy/lidska-prava/vyzvy/2021/inkluzeromu-a-posilovani-jejich-postave-3224>

Seznam operací 21+ (List of Operations) 01/12/2023, dostupné z [https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/seznam-operaci-\(prijemcu\)](https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/seznam-operaci-(prijemcu))

Zápis z Výboru pro vzdělávání, sociální politiku a zdravotnictví Zastupitelstva MČ P7. Městská část Praha 7, 22. 06.2023. Dostupné z: <https://www.praha7.cz/radnice/voleni-zastupci-mistni-samospravy/zastupitelstvo/vybory/vybor-pro-vzdelavani-socialni-politiku-a-zdravotnictvi-zastupitelstva-mc-praha-7/>

ZÁPISY z jednání Výboru pro národnostní menšiny ZHMP 27. 1. 2021 – 20. 9. 2023, dostupné z:

https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/primator_a_volene_organyzastupitelstvo/vybory_zastu

[itelstva/archiv_zpravy_z_vyboru_zastupitelstva/volebni_obdobi_2018_2022/vybor_pro_narodnostni_mensiny_zhmp/index.html](https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/primator_a_volene_organy/zastupitelstvo/vybory_zastupitelstva/archiv_zpravy_z_vyboru_zastupitelstva/volebni_obdobi_2018_2022/vybor_pro_narodnostni_mensiny_zhmp/index.html) ,

https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/primator_a_volene_organy/zastupitelstvo/vybory_zastupitelstva/archiv_zpravy_z_vyboru_zastupitelstva/volebni_obdobi_2022_2026/rok_2023_2026/vybor_pro_narodnostni_mensiny_zhmp/index.html

ZÁPISY z jednání krajských koordinátorů pro romské záležitosti 27. 1. 2021 – 11. 9. 2023, dostupné z: https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/krajsti_koordinatori/krajsti-koordinatori-178166/

Z Á P I S z Jednání krajských koordinátorů pro romské záležitosti, ze dne 25. srpna 2023, dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Krajsti_koordinatori/Zapis-PS-KRKO_25_8_23.pdf

Strategie rozvoje městské části Praha 3 na období 2021 – 2030, dostupné z <https://www.praha3.cz/samosprava/kompetence-clenu-rmc/strategicky-plan-rozvoje>

Komunitní plán rozvoje sociálních a návazných služeb na městské části Praha 3 na období 2020-2024, dostupné z: https://www.praha3.cz/getFile/id:1119004/Komunitni_plan_rozvoje_socialnich_a_navaznych_sluzeb_na_mestske_casti_Praha_3_na_obdobi_2020-2024.pdf

Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2021, dostupné z

Strategický plán rozvoje Městské části Praha 14, dostupné z <https://www.praha14.cz/app/uploads/sites/3/2014/04/SPR-M%C4%8C-Praha-14-v-final-1.pdf>

Akční plán rozvoje MČ Praha 14 v letech 2023 až 2024, dostupné z <https://www.praha14.cz/app/uploads/sites/4/2023/05/Akni-plan-MC-P-14-na-obodobi-2023-2024.pdf>

Strategický plán udržitelného rozvoje MČ Praha 8 na období 2017–2026, dostupné z: <https://m.praha8.cz/strategie-dokumenty.html>

ZÁPISY z jednání Komise pro sociální věci, seniory a národnostní menšiny, z 10. 02. 2021 – 04. 10. 2023, dostupné z: <https://m.praha8.cz/Materialy-z-jednani-Komise-pro-socialni-veci-seniory-a-narodnostni-mensiny-2018-2022.html>

Organizační řád, ÚMČ Praha 8, dostupné z: <https://www.praha8.cz/file/KqP/Organizacni-rad-UMC-Praha-8.pdf>

Strategie Prahy 7 2030, dostupné z: https://www.praha7.cz/wp-content/uploads/2022/12/Strategie-2030-verze-19_12_22.pdf

Internetové zdroje:

Webové stránky Fondy EHP a Norska, dostupné z <https://www.eeagrants.cz/> , <https://www.eeagrants.cz/cs/programy/lidska-prava/schvalene-projekty/spolecne-rozvijime-romskou-obcanskou-spo-3826>

ZABLOUDILOVÁ, Táňa. 2023. Kdo dostane městské byty? Rozloží Alexandra Udženija pražský systém sociálního bydlení? Alarm.cz, 16. 06. 2023. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2023/06/kdo-dostane-mestske-byty-rozlozi-alexandra-udzenija-prazsky-system-socialniho-bydleni/>

Webové stránky Úřadu vlády, ČR, Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, dostupné z: <https://vlada.gov.cz/scripts/detail.php?id=5823>

Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se dle RVP ZV UV ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona a návrh souboru opatření pro oblast vzdělávání a další relevantní oblasti. Číslo projektu:TIRDMSMT015MT01. Řešitel projektu: PAQ - Prokop Analysis and Quantitative Research, s.r.o., Vršovická 817/5, 10100 Praha STEM. Ústav empirických výzkumů. Dostupné z <https://www.edu.cz/vysledky-vyzkumu-analyza-pricin-vyssiho-podilu-romskych-zaku-vzdelavajicich-se-ve-skolach-a-tridach-zrizenych-podle-%c2%a7-16-odst-9-skolskeho-zakona-vcetne-doporuceni/#>.

Webové stránky ÚMČ Prahy 3, Podpora romské menšiny na území městské části Praha 3, dostupné z: <https://www.praha3.cz/samosprava/kompetence-clenu-rmc/socialni-zalezitosti-a-zdravotnictvi/socialni-sluzby/projekty/aktualni-projekty/podpora-romske-mensiny-na-uzemi-mestske-casti-praha-3>

Webové stránky ÚMČ Prahy 3, Oddělení prevence a metodické podpory, dostupné z: <https://www.praha3.cz/urad/organizacni-struktura/odbor-socialnich-veci/oddeleni-prevence-a-metodicke-podpory>

Webové stránky ÚMČ Prahy 4, Oddělení sociální intervence, dostupné z: <https://www.praha4.cz/Oddeleni-socialni-intervence>

Webové stránky ÚMČ Prahy 4, Oddělení rodinné politiky, dostupné z: <https://www.praha4.cz/Oddeleni-rodinne-politiky>

Webové stránky ÚMČ Prahy 5, Oddělení sociálních kurátorů, poradce pro cizince a národnostní menšiny, dostupné z: <https://www.praha5.cz/sekce/odd-socialnich-kuratoru-poradce-pro-cizince-a-narodnostni-mensiny/>

Webové stránky ÚMČ Prahy 14, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, dostupné z: <https://www.praha14.cz/urad-mestske-casti/odbory/odbor-socialnich-veci-a-zdravotnictvi/>

Webové stránky ÚMČ Prahy 7, Odbor sociálního začleňování, dostupné z:

<https://www.praha7.cz/radnice/organizacni-struktura/odbor-socialniho-zaclenovani/>

Blesk.cz, Bezpečnostní situace u Anděla se nezlepšuje: Pětka bude zabavovat alkohol a přibude více strážníků, 28. 04. 2023, dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-zpravy/742218/bezpecnostni-situace-u-andela-se-nezlepsuje-petka-bude-zabavovat-alkohol-a-pribude-vice-strazniku.html>

ČT 24, Diskriminace Romů v Česku přetrvává, upozorňuje Amnesty International. Ocenila demonstrace, 16. 04. 2020, dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/diskriminace-romu-v-cesku-pretrvava-upozorňuje-amnesty-international-ocenila-demonstrace-50511>

Spravodajstvo, Evropský parlament. Integrácia Rómov: Zintenzívnenie boja proti sociálnemu vylúčeniu a nenávisným prejavom, 17. 09. 2020, dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20200910IPR86837/integracia-romov-intenzivnejsi-boj-proti-socialnemu-vyluceniu-a-neznanlivosti>

Nadace OSF. Na českém trhu bydlení dochází k diskriminaci Romů, vyplývá z výzkumu Roberta Olaha, 04. 08. 2020, dostupné z: <https://osf.cz/2020/08/04/na-ceskem-trhu-bydleni-dochazi-k-diskriminaci-romu-vyplyva-z-vyzkumu-roberta-olaha/>

Slowík Jozef. Speciální pedagogika: Integrace a inkluze. In: Metodický portál RVP.cz. 2012. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/16169/SPECIALNI-PEDAGOGIKA-INTEGRACE-A-INKLUZE.html>

Eva Zdařilová. Jan Ort pro Romano vodi: Protiromský rasismus se stále bagatelizuje. In: Romea.cz. 06. 11. 2023. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/jan-ort-pro-romano-vodi-protiromsky-rasismus-se-stale-bagatelizuje>

Wikipedia.cz, sociální integrace, dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_integrace#cite_note-1

Votavová Renata. Rozdílný význam pojmů integrace a inkluze. In: Metodický portál RVP.cz. 2013. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/SSC/17243/ROZDILNY-VYZNAM-POJMU-INTEGRACE-A-INKLUZE.html>

Filip Lachmann. Nepřizpůsobivost jako nálepka a mýtus. 2011. In: socialniteorie.cz, dostupné z: <https://socialniteorie.cz/neprizpusobivost-jako-nalepka-a-mytus/>

GAC, s.r.o. Počet sociálně vyloučených lokalit se za deset let zdvojnásobil. Tisková zpráva. Praha 27. května 2015, dostupné z: <https://www.gac.cz/cz/novinky/?item=30>

Úřad vlády, Národnostní menšiny, dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rnm/narodnostni-mensiny---uvod-1361/>

Agentura pro sociální začleňování, Index sociálního vyloučení, dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/